

πn
5999

2.K. 373, 6

373,6.

II m
5999

ÆNEÆ SYLVII
EPISCOPI SENENSIS
IN
LIBROS ANTONII
PANORMITÆ, POETÆ,
DE
DICTIS & FACTIS
ALPHONSI REGIS
MEMORABILIBUS,
COMMENTARIUS.

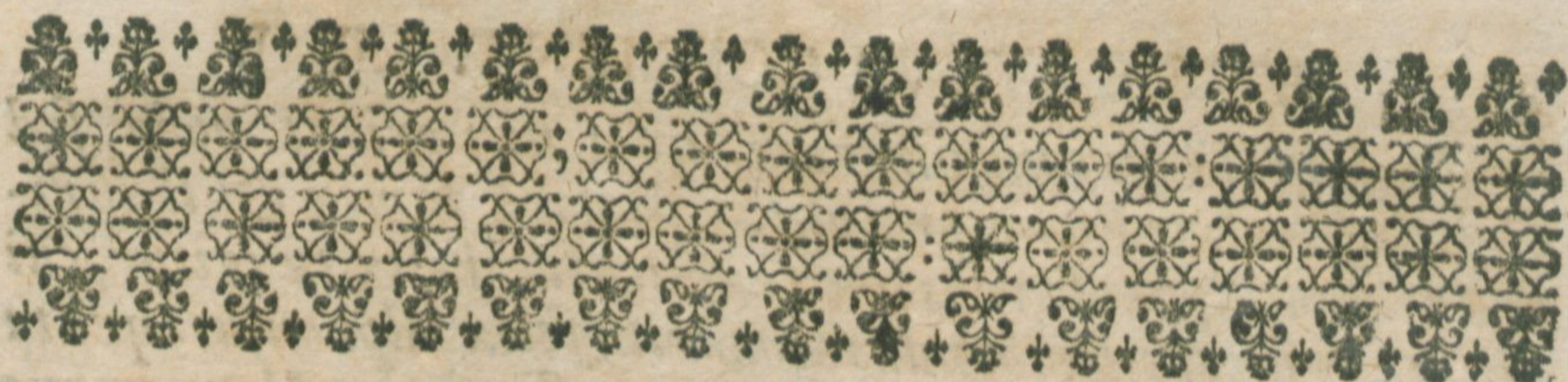

HELMSTADI
Impensis JO. MELCHIORIS SUSTERMANNI,
ANNO MDCC.

R 23

PRÆFATIO.

Aneas Episcopus Senensis Antonio Panormita Poëta clarissimo, S. P. D. Sylvester Chimensis antistes, *cujus consilio in suam me curiam Fredericus imperator accersivit, dictatas à me literas cum aliquando examinandas accepisset, remitteretq; plerumque maculatas magis quam emendatas, interrogatus cur aptissimo verbo remoto reddidisset ineptum: Atqui non vidisse me, inquit, scripta tua suspectare poteras, si nihil immutatum reperisses. Idem mihi in Alphonso tuo faciendum fuit, Antoni Oratorum & Poëtarum limatissime. Nam quæ de rege maximo & optimo olim scripseras, ut legere corrigeremqve jussisti. Legere potui, quod feci: corrigere verò non potui. Nam quid est quod manu tua emissum correctione indigeat? Vulgò dicitur, nihil dictum esse quod nequeat dici melius. At hoc in rebus tuis falsum Virgilianum carmen, quam dictoria tua corrigi promptius fuerit. Legimus aliquando Socratum Xenophontem, nescimus, qua eloquentia homo Græcus eluceat. Ignoramus enim damno nostro Græcas literas. De Latinis si quod est judicium nostrum, neque ille translatus se Antonio, neque Socratem Alphonso parem facit. Nam & tu Xenophontem hunc eloquentia superas & Alphonsus sapientia Socratem antecedit. Quid plura? Apophthegmata Plutarchi Philelphus in Latinum vertit. Dicta illic factaqve memoratu digna breviter comprehensa*

bensa sunt illustrium virorum, quos non oriens modo, sed Græcia simul & Roma protulit. Majora tamen & illustriora de uno Alphonso tuus liber explicat. Felix tu igitur, cui tantus princeps scribendus occurrit, felix Alphonfus, qui te ad consecranda ejus gesta idoneum offendit. Nam neque tibi materiam uberiores invenire, neque illi scriptorem elegantiores obtingere facile fuerat. Verum ego ut eò redeam, unde digressus sum, Sylvestri tenebo morem, annotabo pleraque, non tanquam mutanda sint, vel quod meum iudicium anteponam tuo, sed ut me librum vidisse ac legisse intelligas, quod tunc verum maximè iudicabis, cum per singula capita tui operis, aliquid me videris esse commentum.

In prooemium primi Libri.

Alphonfus tantò est Socrate maior, quanto gravior Romanus homo quam Græcus putatur. Et quanto difficilius est reges, quam privatos homines philosophari. Hunc novum Herculem sibi auxilio esse & Senenses orant, quibus tantò iustius fuerit opem ferre, quanto indignius opprimuntur. Quod si rex solitus est laborantibus etiam cum periculo subvenire, Senenses certe non deseret, quos vel solo verbo reddere tutos & quietos potest.

2. *In Anglia* quæ quodam Britannia dicta est, qui extra matrimonium mulieribus commiscetur deprehensi, sacerdotis imperio die festo in processu cleri ac populi adesse iubentur, & retentis fœmoralibus, nudi ecclesiam circumire, ardentem cereum manu gestantes. Si quem pœnæ pudet, is auro noxam redimit. Mannus quidam Florentinus qui sæpe data pecunia effugisset, pœnam, rursus deprehensus, subire quam dare argentum statuit. Die dicta, ad ecclesiam longo pallio contectus venit, quo in media turba virorum fœminarumque deposito,

deposito, omni ex parte nudus remansit. Ac indignante sacerdote, & fœmoralia ut resumeret jubente. *Minimè, inquit, gentium. Nam pudenda hæc, quæ peccaverunt, ea potissimum dare pœnas decet.*

3. Balthasar Cossa, qui Pontificatum adeptus maximum, Joannes tertius & vicesimus dictus est, sæpenumero supra modum laudatus inquit, *quamvis ementita esse scio, quæ de me præclare dicuntur, iis tamen vocibus me oblecto.*

4. Sapiunt mea quidem sententia, qui accepto aliquo beneficio vel mediocri, curiæ valedicunt. Ostendunt enim animum suum expletum esse, & periculosè se subtrahunt, quod in curiales frequenter accidit, qui veluti sives ubi saginati sunt, in cœnam Domini maectantur. Cæterum qui opes adepti magnas, apud reges perseverant, non quidem id agunt, ut gratias referant, sed vel tuto abire nequeunt, vel eis nihil satis esse præ se ferunt.

5. Si Gothis ac Longobardis tales reges fuissent, neque mutilatum Livium, neque aliorum detrimenta autorum deploraremus.

6. Cum Alphonsum ego ex Bajis Puteolos usque sequerer, essetque illi ad me sermo de literis, ait se legisse librum Augustini de civitate Dei, ex Latino sermone in Gallicam linguam translatum, in cuius præmio scriptum esset, Regem illiteratum nihil aliud nisi asinum coronatum esse. Atque ita sibi videri affirmavit.

7. Pari, ut mihi videtur, prudentia erga Jacobum Picinini filium Alphonsus utitur. Cui ut amico subvenit, ab eo tamen, ut hoste, cavet.

8. Harpyjas arbitror fuisse quam plurimas. Nam curiam ego adhuc nullam hisce avibus vacuum vidi.

9. Cœptis, quæ quidem justa sunt, decet regem invictum adhibere animum, ac fortunam ferendo vincere. At ubi conatus iniquus est, præstat vinci quam vincere.

10. Hieronymum hæreticum, de quo senior Aurispa cum rege disputat, intelligo Bohemum fuisse qui Constantiæ crematus est, cum impiè de religione sentiret. Adde igitur si placet Hieronymi patriam, ut quod nos scimus, posteros haud lateat.

11. Venceslaus rex Bohemiæ, Sigismundi frater, Caroli quarti Romanorum imperatoris filius & hæres, ministri offensus verbo, è mensa consurgens, arrepto pugione amicum interfecit. Alexander,

Macedo, correpto telo in Clytum per mortem charissimi hominis, iræ suæ satisfecit, sibi se non satisfecisse pœnitentia facti docuit. Melior itaque Alphonsus utroque qui primo iracundiæ motui, ut homo succubuit, sed in secundum ut rationalis homo pervicit, ac parvulos suos, ut ait ille, illisit ad petram.

12. Sigismundus Imperator convicianti Bajoario creditori colaphum incussit, mox pœnitentia ductus, debitum omne persolvit. Modestior rex quam imperator, sed fortasse non tam huic equiti regis modestia, quam Bajoario Cæsaris ira salutaris fuit.

13. Si sine literis esset Alphonsus, liceret cœnanti sibi, ut a sino coronato, quietem expetere. At docti regis nullam vitæ partem quietam esse fas est, nisi quam sibi somnus vendicat.

14. Quid faciat in suos cives Alphonsus, cum etiam in hostes pius sit.

15. Misericordem regem unum vel hoc factum, Deo optimo & maximo proximum facit. Verum cum victoriam rex abhorreat, fœditate & crudelitate partam: existimandum neque iis eum auxilio esse, qui bella per omne nephas gerunt.

16. Cum Neapoli in arce nova de pace Tusciæ, deque mittendo in Albaniam Picinino per hos dies ageremus, studiosum T. Livii regem animadvertimus, quem sæpe testem citavit, dum cavendum esse diceret, ne primam belli fortunam adversam experiremur. Nam præfagium finis ex initio concipi solitum autore Livio attestabatur.

17. Sigismundi Cæsaris proverbium fuit, Ignarum esse regnandi, qui simulare nesciret. Vera ratio, nec vultum nec animum mendacio obtegentem regem probat.

18. Simili liberalitate usum regem accepimus in pauperes presbyteros, qui divinam rem primum faciunt.

19. Frederico Celejæ comiti, qui ob amorem concubinæ uxorem interfecit, atque deinde inter scorta vitam turpissimam agens, abhinc anno proximo vita decessit, ait ex amicissimis: *annum jam supra nonagesimum agis, nec minus voluptati servis, quam si sis adolescens. Age jam demum moriturum te scito, atque de sepulchro cogita.* Cui Fredericus istuc, inquit, ago. Nam sepulchrali marmori hoc epigramma insculpendum statui. *Hac mihi porta est ad inferos. Quid illic reperiam nescio. Scio quæ reliqui, abundavi bonis omnibus, ex quibus nihil fero mecum, nec quod*

IN DICT. ET FACT. ALPH. REGIS.

7

quod bibi atq; edi, quodq; inexhausta voluptas exhausit. Tumamicus Sardana-
napali epitaphium, inquit, memoras, quod Aristotele teste, non hominis, sed
bovis sepulchro inscribendum fuit.

20. Ex ducibus Transalpinis unum novimus qui singulis die-
bus venientibus facile præberet aditum, non quidem juris dicendi,
aut administrandæ justitiæ cupiditate, sed ut munuscula ipse tolleret,
quæ ad curiales ferebantur. Nec tres duosvé nummos, quos vocant
Bohemicales, è manu pauperis auferre verebatur.

21. Hetruria nec agrorum amœnitate nec virtute virorum Pi-
centiæ agro cedit. Ea nunc vastatur, non gemitu regis egemus, sed
voluntate, quam dicis cum in Surrentinos habuisse, cum pacis & belli
potens sit.

22. Aut noscere per sese regem omnia optaverim, qualis Al-
phonfus est. Aut adeò dementem esse, ut catena constrictus consilia-
riorum arbitrio regatur.

23. Fredericus imperator Viennæ & in Nova civitate Austriæ
arces magnificas instauravit. At Sigismundus olim Budæ. Cæterum,
Alphonfus & nova quæcunqve viderim opera & vetusta supergressus
est, neqve Darii regiam Neapolitanæ arci comparandam fuisse pu-
tarim.

24. Franci quibus rex esset sola purpura & diademate conspi-
cuus, illi crines totonderunt, & retruso in monasterium nebulone,
autoritate Zachariæ Romani Pontificis Pipinum substituerunt, quem
non vestis aurea, sed spectata inter bonos moderatio, & autoritas re-
gio culmine dignum fecerat.

25. Adjutor asinario rex factus, nonnullos Campaniæ populos
sibi conciliavit. At si Senensibus opem tulerit pacemqve laboranti Tu-
sciciæ dederit, & illius provinciæ & universarum Italiæ civitatum tutor
& pater appellabitur.

26. Quos sævitia & crudelitate territos subegeris; ut metuas
semper necesse est, quos tua tibi pietas misericordiaqve conciliaverit,
perpetuo fidos invenias.

27. Hugoni Senensi, quem nostra ætas medicorum principem
appellavit, uxor fuit nomine Ladia ex familia Sozinorum. In qua fre-
quens virtus, forma rara, hanc Hugo quod deformis esset Laidam bo-
nam vocitare solebat, atqve omni patrimonio privari quam conjuge
maluit.

maluisset. Itaque potest amari deformis, mala non potest. Crispini fortasse nec morum suavitas, neque forma fuit.

28. Armatus rex justi belli causa dum contra Florentinos Venetosque exercitum ducit, occurrentibus in agro Pelignensi hostium legatis, & se victos profitentibus pacem dedit. At Senenses ante se superatos fatentur quam rex armetur, & obvoluti pedibus ejus veniam petunt. Quippe tanto gloriosius his, quam illis rex ignoverit, quanto potentiores sunt Veneti & Florentini quam Senenses. Nam illis videri potest idcirco pax reddita, quod coepti regem poeniteret, tanquam magnas & opulentas civitates vincere desperaret. Concessam Senensi populo, nemo ex clementia regia non profectam addubitabit.

29. Picinino quoque permolestum fortasse fuerit, Senensibus pacem reddi, qui mitissimi populi damno, sibi & opes & gloriam quaerit. Sed nec virtuti ejus si modestior fuerit, & regis imperio sese commiserit, aut locus aut honor deerit.

30. Regum primogenitis, qui reges futuri sunt, non ab re hujus regimen ducatus committitur. Nam cum Calabrorum ineptias experti fuerint, easque tolerare didicerint, aliorum populorum facile mores ferent.

31. Alphonso quaestio recte soluta est. At poteritne ille amplius quaerere, si Deum ipsum velut naturalem sedem appetit animus. Cur tam invitus eò tendit, quo ire appetit, praesertim cum hoc bono in terris frui nequeamus.

32. Apud Julianum sancti Angeli Cardinalem doctissimum atque integerrimum patrem, Flavianis supra Danubii, cui civitati nunc Vienna est nomen, cum coenarem, fuissetque, de Basiliensi concilio multus sermo, & inter coenandum terram moveri intueremur, discumberetque simul Joannes cognomento amicus Agrippinensium legatus, qui diceret surgendum è mensa, & in patentes campos abeundum. *Bono animo, inquit Julianus, o amici estote, de synodo Basiliensi locuti sumus, quae omnem ecclesiam tremefecit, non tamen illisit. Ita nec nos terra motus iste consternaverit.*

33. Caspar Selick, qui trium Caesarum Cancellarius fuit, optare se dicebat, omnes Principes omnesque reges aliquando privatos pauperesque fuisse: neque enim satis miseretur, qui nunquam fuit miser.

34. Gloria certe longe major est servati quam caesi hostis, tantoque

IN DICT. ET FACT. ALPH. REGIS.

9

toque triumphus illustrior, quanto plures relictis sunt, de quibus triumphetur.

35. Magnificentissimos eos fuisse ludos ex Friderico imperatore accepimus, qui eo praesente per sacram hebdomadam editi sunt, annum post jubileum altero. Nos autem ludos, quos Gallici personagia vocant, mirificos & nusquam similes Lausannae vidimus, quae civitas Lemano adjacet lacui.

36. Pharmacum securus Alexander accepit, paratum à Philippo medico, quem corruptum auro Persico scripserat Antipater: uterque medicus, ille arte, hic familia, suspicionis periculum incidit.

37. In Fridericum Caesarem tertium cum nonnulli dicta probrosa jactassent, referentibus aulicis. *An nescitis*, inquit Fridericus, *principes quasi signum ad sagittam expositos esse. Turres quidem fulgura praetant, humilia tecta praetereunt. At nobiscum bene agitur, si verbis tantum impetimur.*

38. Hypocritarum vitam Friderico Caesare coram accusabat Caspar Schlickius, abiturumque sese aliquando in loca dicebat, quae hisce hominum monstris vacua essent. Cui Fridericus, *ultra Sauromatas ergo*, inquit. *& glaciale oceanum tibi eundum est. Sed cum eò veneris non omnino carebit hypocrisis locus, si modo & tu homo, non Deus es. Inter mortales enim nemo est, qui non ex aliqua parte fictus fucatusque sit.*

39. Sermonem habuit coram Alphonso in coena Domini Antonius quidam Siculus, ordinem divi Dominici professus: sine facto gloriabundus sese regi obtulit, & quasi parum ex pulpito gannivisset, novas de sacramento altaris quaestiuunculas introduxit. Cui rex *obsecro*, inquit, *Rabbi, vas aureum aperuit quispiam, in quo ante mensam eucharistiam condiderat, nihil ibi praeter vermiculum reperit. Ex auro, quod mundissimum purissimumque fuit, & undique clausum, non potuit vermis nasci, neque ex accidentibus, quae illic absque subjecto aderant: Ergo ex Christi corpore productus vermis, at ex substantia Dei quid aliud quam Deus prodeat. Vermis igitur Deus, quid tu ad haec?* Obtulit monachus, Nos qui eramus in corona, Theologicas ab rege scholas haud frustra visitatas fuisse cognovimus.

40. Novitate gaudens Italia nihil habet stabile, nullum in ea vetus regnum, facile hic ex servis reges videas. Picinum lanionis filium, quasi regem nostra aetas venerata est, Des illi rei militaris peritiam.

B

tiam.

tiam. At inter homines, qui vel fugere vel capi, quam mori malunt. Joannem de Huniad apud Hungaros, apud Albanos Scanderbechium, apud Bohemos Pogebratium, apud Theutones Albertum Marchionem Brandenburgensem, meo judicio belli duces egregios existimes, qui cum sæpe hostes vicerint, nunquam tamen incruentam victoriam reportarunt.

At milites Italici mercatores videntur, ut equos & arma dederint ut liberi evadant, nimirum mercatorum stipendia merentur. Regis tamen vera sententia est:

*Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Æacidae similis Vulcaniaque arma capessas,
Quam te Thersitæ similem producat Achilles.*

At sæpius Herculem ex macellario, quam ex Hercule progenitum Picininum reperies.

41. Henricus Goriciæ comes charus militibus & optimatibus fuit. Is duos ex uxore Hungarica nobili & prudenti fœmina filios, quos antequam pueritiam exuerent, in thalamo suo apud se habuit, eosque interdum dormiendum media nocte sæpius vocitare, & an sitirent interrogare solitus erat, quibus tacentibus (nam altus somnus eos oppresserat) surgens ipse vinum ingerebat, illisque recusantibus ac evomentibus vinum, conversus ad uxorem: Ex alio concepisti meretrix, neque enim filii mei sunt, qui noctem integram nil sitientes, dormiunt. Leonardus Felsechius nobilis eques, cum in Lipsensem civitatem pervenisset, in qua Saxones liberales artes ediscunt, percunctareturque Sobrinus suus, qui tum forte illic studii causa degebat, quidnam & quantum profecisset. Homo, qui nosset eum & coadjutor ejus esset, optimè, inquit, se habet amicus tuus. Nam inter mille & quingentos qui adsumus scholares, hic unus bibendi palmam obtinet. Neque ingrata sese homo nunciaffe putavit. Est enim mos apud Saxones dum conveniunt, hos primo loco ponere qui plus adbiberint, eumque ludum ad æquales haustus computationem vocant. Huldricus de Nova domo inter Bohemos proceres, opibus & autoritate facile princeps liberos suos, quamprimum ab lactatos novit, ad usum vini exercuit. Neque Australia, neque Bavarica quæ leviora sunt, sed Cretensia, Tergestinaque & quæ vocant Traminica his ministrari iussit. Interrogatus

gatus à Friderico Cæsare quæ ratione id ageret, *assuefacti* respondit illi, *liberi mei cum adoleverint, amareq; vina cœperint, securi adbibent, quantum voluerint noq; vino capientur.* Sapis, inquit Fridericus, *hoc ipsum Mitridates factitavit.* At mihi filius aliquando fuerit, nisi vinum oderit, cum ipsum oderim. Cæterum si regum cibus gloria est, ut Alphonsus ait: ea se gloria privari non sinet, quam consecutus est Italia pacata, bellumq;ve, si quod exoriri timor est, in Turcas vertet, illisq;ve formidabilem sese ostenderit.

42. Viriatus non malè Hispanorum Romulus appellatus est. Alphonsum verò ejusdem gentis Julium, et, si pacem Tusciæ redderet, Italorum Augustum non ab re vocaverimus.

43. Haud mirum si lecto Curtio rex ægra valetudine levatus est. Nam dum legit apud illum Alexandri facinora, majorem sese orbis domitorem cognoscit, qui neq;ve iracundia, neq;ve vino vincitur, quibus Alexander ipse succubuit.

44. Detectum esse Vitruvium, qui quo pacto conteganur, edocet, indignum regi visum est. At nec Senenses intectos à rege relinqui decet, qui detectos sibi hostes ostendere.

45. Dicentem sæpenumero Fridericum audivimus, *malle se febricitari, quam saltationi operam dare.* At Galli ut quam levissimè saltent, vestium, quibus nec nates, turpe dictu visuq;ve, obtegunt, usum invenerunt. Sequitur Hispania Gallicas ineptias. Italia verò damnat, detestatur, abhorret. Nam quid turpius, quam ita vestitum esse hominem, ut quasi nudus pudenda quæq;ve in propatulo habeat.

46. Dantem ferunt ad spectacula ductum, apud venditorem librorum, quod ex ejus taberna in forum prospectus esset, consedis, librumq;ve, cujus fuisset cupidus invenisse, quem tam avidè attenteq; legerit, ut domum rediens juramento firmaverit, nihil se vidisse, aut audisse ex iis quæ in foro dicta factave essent. Verum de musca, quoniam mentio incidit, referendum est Gallici principis exemplum. Convivium illi cum optimatibus suis fuit apparatus in horto æstate media, sub opaca ulmo, circum quam provolitantium muscarum agmina in dapes ac vina provolvebantur. Convivæ, quibus animantis fœditas stomachum moveret, mox ut musca in poculum cecidit, vinum simul atq;ve animal effudere. Ægrè id cernere princeps, jacturamq;ve vini tacitus indignari. Nam quæri palam inter magnos, qui

aderant proceres, non est ausus. Sed quos arguere verbo veritus est, exemplo admonuit. Puerum qui se coram flabello muscas abigebat, ventulumque faciebat, cessare paululum jubet. Interea & incraterem suam musca incidit, tum lætus princeps duobus digitis dextram alitis alam apprehendit, & aliquandiu craterem supra excutiens, ne quid vini secum deferret, in terram projecit. Exemplum convivæ omnes secuti. Noxium & importunum animal diis atque hominibus infestum, non mirum si Domitianus ille Cæsar tantopere infecutus est.

47. Neque M. Tulli, neque Vitruvii inhonoratum esse tumulum decuit, cum alter à morte homines tuendo, alter à pluvia scribendo protexit. Si modo is Vitruvius apud Formias sepultus est, qui de Architectura librum reliquit.

48. Pium regem memoras, qui vel laxis Ciceronis pepercerit, quia ille reverentia tanti viri ossa consecratus esset, utinam ejus marmora quæ triumphalis arcus habet, parem apud posteros pietatem inveniant. At ego illis timeo in arcis aditu collocatis, oppugnabitur, aliquando locus, neque memoriæ magni regis, neque artificio nobili venia dabitur, quando affectum quemvis excludit dominandi cupido. Mallem sapientia regis illic suam memoriam consecrasset, ubi solius vetustatis, aut invidiæ metum subiisset.

49. Hecatonis præceptum, quod Seneca magnopere laudat: *Si vis amari ama*, rectè rex attestatus erga Deum non procedere, quem non omnes amant, qui amantur ab eo. Utinam nec Senenses hoc dicto decipiantur, qui regem Alphonsum vehementer amant, atque obfervant.

50. Amici regi non minus Senenses sunt, quam Buxutus eques fuerit, salvam ipsius domum Alphonsus voluit, potius quam triumphalem sibi arcum apparari. Salutem igitur Senensium anteponat Picinini triumpho.

51. Agere quam fari sapientis est. Nunquam nisi cum necesse est sapiens loquitur, neque vana nisi ponderata mensurataque profert. Stulto nullum est tempus sermoni clausum, facileque verba jactitat, qui sine consideratione profatur.

52. Sena vetus erit ea vetula, confido, quam regis gemma curabit sed non amittet gemmam, id est, benefacti gratiam. Nam regi & filio, & natis natorum & qui nascentur ab illis, dum stabunt mœnia, fidelis & obsequens erit.

53. Et

53. Et in Græcia & in Italia nati educatiqve barbarizant. Nam quid magis barbarum quam raptò vivere, & omnem æqvitatem omnemq; religionem proculcare, quem Italicum morem esse videmus.

54. Ennius, si plerosq; nostri seculi reges contemplatus esset, credo non reges sed *regones* appellasset: Ecclesiæ quoque prælatos, *prælatones* vocitasset, qui præter coronas & infulas dignitati quod respondeat, nihil ostendunt.

55. Justi est principis non solum afficere neminem injuria, sed eos, qui damna quibus vis hominibus sine justa causa inferunt, si possint prohibere. Nam teste Tullio, qui aut non obsistit, si potest, injuriæ, tam est in vitio, quam si patriam aut parentes deserat. Eam ob causam cum possit Alphonsus prohibere Picininum, ne Senensibus oneri sit, ne bello impio pium populum afficiat, nisi id agat, justitiam neglexisse caducariusqve non immerito videatur.

56. Colonia Agrippinæ pictor quidam insignis, sed prodigus & piger & amator vini, quamplures Christi imagines cauponibus pignori dedit, easqve hoc pacto perdere quam vendere maluit. Interrogatus cur non potius venderet. *Ergo, inquit, me Judæum esse quam Christianum vultis.*

57. Joannes Gersius Westualus, qui Sigismundi Cæsaris protonotarius fuit, Alberto Romanorum rege fati functo, principes Electores apud Francfurdiam adiit, ac ne Fridericum eligerent suadere summopere conatus est, conficta in eum vitia multa disseminans: neqve contentus his, cum Romam Fridericus peteret imperiales infulas suscepturus, Nicolao quinto Pontifici Max. Epistolas direxit, quibus ne Fridericus coronaretur annixus est, nihil tamen horum imperatorem latuit, hominemqve cum posset corrigere atqve interimere, passus est Viennæ vivere partisqve frui bonis, quæ illi non medio-cria fuere.

58. Apud reges nihilo magis juramentum quam simplex verbum valet. Animo enim princeps obstringi, non alia quavis arte potest. Sed pudet me plus hodie fidei trans montes quam circa reperiri. Plerosq; ex nostris principibus, quos Italia genuit, adeò parabolanos, ut ita loquar, invenias, ut certiora sint meretricum, quam eorum promissa.

59. Alexander, qui ex ducibus Maroniæ erat, egregius bibulus, cum mortem obiisset apud Viennam, diemqve illi tricesimum.

in templo divi Stephani, cui præfuerant Canonici, multiqve viri nobiles celebrarent: sacerdos qui sitibundus cellam vinariam præpositæ intraverat, vidisse se inter dolia deambulantem asseruit, & ad ecclesiam reversus, cum orantes adhuc compresbyteros invenisset, *Quid hic Alexandro inferias, inquit, agitis? Ille in suo templo latus agit bibitque, vos hic siti arescitis.*

60. Pœnituisse quam plures adepti regni compertum est: at qui litteras didicissent, neminem. Est enim doctrina sapientiæ similis, quam omnis anima concupiscit, nulli onerosa: regni molestiæ multos oppressere, quamvis Bononiensium insania cuncta regna posthabens, cupiat, cum capitis periculo vel diem regnare.

61. Apud Bohemos hoc vectigal exigi neqvit, apud quos lupanaria & quævis pacta publica Hussitarum lege prohibentur. Nostri minora mala tolerant, ut majora quæqve devitent. At bene cum Neapolitanis actum est, quibus hunc regem divina pietas dedit, quo regnante, & ditantur & extolluntur. Memoriam si grati fuerint Alphonso æternam retribuent, qui regnorum omnium suorum huc opes contulit.

FINIS LIBRI PRIMI.

Liber commentariorum

Æneæ Sylvii Secundus
In Proœmium.

Vi norit Alphonsum, nemo te, Antoni, dixerit adulatum. Si adulari eos tantummodo dicis, qui mortalium facta, dictaq; supra verum extollunt. Libellus tuus quamvis elegantissimè scriptus est, diminutè tamen magis quam ampliter regis laudes attingit. Nec miror: quis enim ejus regis egregia facinora abundè retulerit, qui annos quadraginta omnium judicio sapientissimè regnaverit? Ego quidem ut de tuo rege judicium meum prodam, omnes qui modo regnant quique regnaturi post-

posthac fuerint, Alphonsum tanquam speculum quoddam virtutum contueri oportere arbitror. Si sibi gloriam, provincialibus suis quietem parare voluerint.

1. Inter fratres qui beatæ Mariæ Teutonicorum appellantur, ac Poloniæ reges de regni finibus magna sæpe contentione certatum est. Cæterum arbitror Sigismundo Cæsare litem extinctam, pacem factam, juratum signatumque fœdus. Anno ab hinc tertio conspirant inter se quinque & quinquaginta Prutenorum civitates, impiaque contra Dominos arma suscipiunt, & contra fratres universæ rebellant. Tum Casimirus Poloniæ rex portionem sui regni Prussiam esse asserens, occasione oblata bene gerendæ rei bellum fratribus indicit. Tanto divi Alphonsi, quam Barbari regis modestia major. Sed non minori perfidia Picininus contra Senenses usus, quos bello quandoque malè afflictos, quamvis sibi patrique suo fuissent amicissimi, non est veritus armis laceffere.

2. Ad hæc sponsalia contrahenda nos huc ex Austria legati Cæsaris venimus, remque absolvimus, quamvis collegæ nostri Georgius de Populosa, & Michaël de Plena villa adversi essent, qui dotis nomine minus promitti, quam par esset arbitrabantur. At Leonora Augusta, sic enim eam vocitamus, regia neptis hoc anno filium peperit, Christophorum nomine, scitum puellum & oris lineamentis Alphonso persimilem, utinam moribus.

3. Africicum superiorem, qui unius virginis pudicitia consuluisset, non satis à Livio laudatum arbitramur, quamvis in eo factò extollendo nihil obmisisse videatur. Alphonsus Marsilienses omnes virgines ac matronas conservavit intactas. In agro quoque Vulturano cum oppidum vi expugnasset, cui Ripa Malerantia nomen est, pari moderatione in fœminas usus est. Quas igitur huic regi laudes attribuemus? immortales certe, si Picininum reliquerit, apud quem virgines ac nuptæ bello captæ contumelia afficiuntur.

4. Ratispona super Danubii ripa apud Bajoarios magna & insignis urbs est, hic sancti Emmerani vetus monasterium cum viseremus, Abbas qui loco præerat, reconditum nobis ostendit corpus, quod divi Dionysii Ariopagita esse asseveravit. Cum nos Dionysium apud Parisinos observari diceremus, Leonis Papæ literas in medium attulit, quæ testarentur imperatorem, si recte meminimus, ex

Hen-

Henricis unum, cum regem Franciæ invisisset ac Parisiis ageret, hæc ossa furatum huc detulisse, appellatq; sanctus pontifex pium Imperatoris furtum, nos regis pium spolium dicere possumus, quo sanctissimus Aloisius ex Massilia in Valentiam translatus est.

5. Heri aliquot legati regem convenimus, incidit sermo de Philippo duce Burgundiæ, quod votum vovisset contra Turcas arma sumere, laudavimus nobilissimi principis animum. Quid nam ipse rex facturum esset ad religionem tuendam, percunctati sumus. Tum ille, *si vixero*, inquit, *in annum proximum, classe Turcas in Græcia atque Asia laceffam: Alphonsus ex sorore nepos rex Portugalliæ in comitatu meo erit, quadringentis & eo amplius velis mare sulcabitur, in hostium terram quinquaginta millia pugnatorum exponemus. Jam tela, jam arma in promptu sunt. Tritici modios quinque & septuaginta millia conscripsimus. Naves onerarias triginta expeditivimus, quarum unam in portu vidistis, qua majorem ævo nostro non tulit pelagus, animus bonus est, adsit modo cum vita bona valetudo.* Si propositum rex tenuerit, treis orbis partes armatus inviserit, ac triumphando percurrerit, Europam, Africam, & Asiam. Idem Cæsar factitavit. At ille contra patriam, hic pro patria pugnaturus est, & pro catholica ecclesia, in qua regenerati omnes sumus.

6. Nougardia civitas est inter Rutenos amplissima, & auro atque argento abundans. Rutenos non illos dico de quibus Lucan. ait. *Soluuntur flavi longa statione Ruteni.* Nam eos intra Galliam habitasse constat. Hi Germanos ultra & Sarmatas & Lituanos non longè ab ortu Tanais sedes habent, ad quos Romanorum ducum nemo unquam penetravit. In medio urbis foro lapis quadratus est, in quo rex & quidem stans, jus populo dicit: sed rarè regia potestas in annum apud unum mansit, sæpe in unam diem duo tresve regnare: Surgit enim ex populo, qui clientelis se satis armatum existimat, Regemque deturbans lapide, locum ejus invadit, atque e vestigio rex salutatur. Haud absimilem & ipse casum subiit, si quis se fortior adventarit regni cupidus. Mira diversitas regionum, Septentrio suos inhonestat reges, Meridies non alienos tantum, sed etiam hostes honorat.

7. Fridericus imperator extra cœnam nunquam utitur vino. In cœna lectissimum bibit, & id aqua perdomitum. Leonoræ Augustæ quæ paterna in domo nunquam vinum gustasset, suadebant medici

in

in Germania regione frigida, si mater fieri vellet, vinum biberet. Quod cum accepisset Fridericus, me vocato, *abi*, inquit, *atque Imperatrici dicitō, sterilem me conjugem quam vinosam malle. Proinde me si amat, vinum oderit: ad id nuntium Leonora, etsi viri iussioni tam libenter pareo quam vivo, si tamen vini usum mandaverit Imperator, mori optaverim, quam parere.*

8. Teutoniæ regibus, qui ad imperium eliguntur, apud Belgas in Aqvensi civitate mos est coronari atque inungi. Huc dum Fridericus jam electus properat, Albertus frater ejus junctis cum Comitibus Ciliæ viribus Carnos invadit. Labacum insigne ac munitissimum oppidum obsidione cingit, Crainburgenses infestat, Tergestinis, se nisi dedant, exitium minatur, apud Carenthanos, apud Stirienfes novas turbas excitat. Seniores, qui apud Ernestum patrem in primis accepti, ac fideles fuerant, Friderico svadent, patrimonii quam imperii curam majorem gerat. Imperium rem communem, alio tempore curari posse, patrimonium rem propriam, & ad hæredes transi- turam, nisi nunc tueatur, frustra in posterum optari quæriqve. Contra Fridericus imperii communia negocia per sese: hæreditaria & privata, per procuratores curanda statuit. Cœptumqve iter prosequens belli duces elegit, qui se absente patriæ consulant: coronatus dum revertitur, fratrem cum Comitibus profligatum reperit: ad se vocatum, temerati fraterni hospicii & amoris arguens, rursus in gratiam recipit, & quasi nihil peccasset, in partem regni restituit.

9. Mulierem, quæ in dies quadraginta totidemq; noctes nihil omnino ederet se vidisse Patavii Magnus Albertus scriptum reliquit. Neque id contra naturam esse in scœmina ægrotante & frigida. Verum sub Nicolao quinto pontifice maximo ex ultimis Galliarum, finibus presbyter Romam venit, qui se in quadriennio nullo usum cibo assereret, nisi cum aliquando ab episcopis invitatus paululum quod degustasset, inediaqve suæ in multos dies, si quis optasset, periculum faciebat. Hic dum Senis esset, Leonardo nostro Imolensi Romanam se curiam petiturum ait, scandalumqve ibi passurum non periturum. Cum venit Romam, dies illic multos fuit, admirationem sui turbis fecit, quasi sanctus & Deo charus. Postremò captus virgisq; cæsus, in exilium est actus. Suspectum est enim quicquid prodigiosum.

10. Comites de Wirtenbergo apud Germanos in Svevia late dominantur, quamvis principatus honore & appellatione careant, potentia tamen multos principes antecedunt. Ac insolentes & improbi habentur, qui neque Romanam sedem verentur neque obsequuntur imperio. Nobilis quispiam, qui hos diu sectatus fuisset, ab eis tandem recedens ad curiam Cæsaris profugit. Henricus tum septimus imperabat, avus Caroli quarti, qui Sigismundi pater fuit. Nobilis in conspectu Cæsaris quotidie accusare comites, nunc rebelles, nunc raptores appellare, hostes imperii, contemptores ecclesiæ. Cui Henricus, *tace*, inquit, *veterator neque laudanti tibi, quos scimus pessimos, neque vituperanti, quos tu olim sequebaris, fidem habemus.*

11. Ludovici Pontani & Nicolai Siculi bella legatio & digna tanto principe, nisi discordes animæ & invidia laborantes, neque Regi neque Concilio utiles extitissent: fuimus & nos Basileæ, notumque nobis est, non minus occupatam fuisse Synodum ad reconciliandos inter sese regis *legatos*, quam ut Bohemos ad ecclesiæ catholicæ consensum reduceret.

12. Antonius S. Marci Cardinalis Eugenii quarti summi præsulis nepos, incredibile est quam multa numismata veterum conquisierit imperatorum ac principum, amator & hic vetustatis est. Nobis Alphonsus cum essemus apud se Puteolis, ait inventum à se Neronis aureum nummum, quo pessimus imperator eam sibi laudem usurpavit, quæ divus Augustus in cœlum tollitur. Clausit templum, quod veteres Jano dicaverunt, damnabatque sapientissimus rex stultum principem, qui sibi falsam gloriam vendicaret. Non est igitur, Antoni, cur vel tu, velego, tanti regis gratiam consequi mentientes speremus.

13. Bartholomæum Facium, qui gesta regis scribit, non miror imitatum esse in genere dicendi C. Cæsarem, quando ejus commentaria regi tantopere placent. Verum Lituaniæ ducem Svitrigalum nunquam à domo pedem movisse ajunt, quin dispensatorem percontaretur, an librum quem sibi de arte Popinaria accuratissime componi curaverat, secum afferret, quasi Apitius exquisitarum cultor epularum. Cœna apud eum non minus sex horarum fuit, nec fercula minus quam triginta & centum illata sunt dum ligurit. Itaque occidentales reges (legunt) Septentrionales edunt.

14. Quod

14. Quod jubet alternatim Plato, Alphonsus copulatim implet, qui & literatus est & homines amat literatos. At rara in terris avis. Nam seculo nostro omnes fermè reges Nursini videntur, qui *lectorutos* (sic enim literatos vocant) è consilio procul arcent.

15. Wenceslaum Bohemiæ regem inter purpuratos suos crebro sermone usurpare solitum ferunt, *Ego si me diripiendis urbibus Italia fors presentem dederit, ceterarum rerum prædam militibus impartiar, vini tantum apud me spolia reservabo. Si quis autem in cellam vinariam injussu meo fuerit ingressus, gladio ferietur.* Hunc principes Electores velut inertem atque secerdem imperio dejecerunt, Ruperto Bajoario in locum ejus successore, ad quem Civitates Teutoniæ omnes defecere demptis Norinbergensibus, qui Wenceslao jurassent. Hi, cum hinc jurisjurandi religionem vererentur, inde vim Bajoarii timerent, legatos ad Wenceslaum mittunt, qui se juramento solvi petunt, ac si necesse sit auri viginti millia nummum in eam rem offerunt. Rex auditis legatis liberos Norinbergenses dicit, si currus quatuor tradant onustos vino, quod Baccharacense vocant, hoc est inter Rhenensia vina, ut putant, optimum.

16. Ab eo principe, qui muscam è cratere, ut ante relatum est, proripuit, petiit quispiam filia quam haberet unicam, aureos viginti, quibus eam nuptui traderet. Sibi enim non esse, unde corradere dotem posset. Id ubi negatum est, ad vicinum regem commendatitias litteras impetravit, quas vir bonus & nobis amicus dictavit signandasque principi tradidit. Cui princeps, unde papyrus sumpsisti? Ex tuo, inquit, armario. Tum princeps, *siccine me, ait, expilatis omnibus? Si sic bona nostra prodigemus, ad mendicitatem brevi redigemur. Male hanc diem expendimus.*

17. Pudeat Italiae sacerdotes, quos ne semel quidem novam legem constat legisse, apud Thaboritas vix mulierculam invenias, quæ de novo testamento & veteri respondere nesciat.

18. Si unius triremis liberandæ causa, in qua ducenti, vel paulo plures perire homines poterant, ingenti periculo sese rex subjecit, quid faciat pro beati Petri navigio? cum quo nisi procellam Turcorum evaserit, Christianam perire societatem oportet.

19. Vitoldus dux Lithuaniae læsæ majestatis reos ursorum pelle confutos, ursis, quos domi nutrierat, laniandos objiciebat. Cujus

severitatem ne dicam crudelitatem, adeò provinciales extimuerunt, ut cum dixisset aliquando duobus pluribus ve, *Ite otius ac laqueo vos appendite*, nemo imperium recusaverit, auditusq; nonnunquam sit, qui currens hortatus alios, eamus quàm properanter, dixerit, ne bilem domini commoveamus.

20. Fridericus Imp. III. victis bello & vi captis Gunziensibus LXXX homines qui rerum novarum ac rebellionis autores fuerant, in patibulum sustulit, reliquæ multitudini vitam libertatemq; ac fortunas concessit.

21. Seqvebamur Alphonsum ex hospitali beatæ Mariæ in arcem regiam, tum forte vir grandævus vultu habituq; venerabilis, regem salutat. Rex autem ad nos conversus, *Sic*, inquit, *cum obsiderem hanc urbem ad me venit in castra, utque bono animo essem jusfit. Nam circa Calendas Junias quæ tunc instarent, oppido potiturus essem, at non diu post futurum esse anceps prælium ait, in quo dux exercitus caperetur, meque commovit, ne illi pugna interesset.* Prima vaticinii sermonis pars impleta est, quarto nonas Junias Neapolim in potestatem redegi. Copiæ nostræ atque Antonii Caudolæ in agrum Capuanum convenerunt, dubitatum est inter nostros an prælium committi oporteret, quod vitæ nostræ timerent, quod cum ad me relatum est. *Ergo ea res vobis timorem*, inquam, *incutit, quæ præstare animum atque audaciam debet. Induique me mox galeam, & signo pugnae dato in hostem me converti, fregi acies, vici, profligavi, Antonium captivum abduxi. Nec me vaticinium, nec trepidum consilium amicorum terruit.*

22. Nandi solum peritia C. Cæsar Alphonso superior fuit, qui apud Alexandriam navicula pene submersa, nando ad classem evasit. Batavos hanc artem adeò calluisse constat, ut Rhenum, qui apud eos latissimus est fluvijs, armati tranarent, illorum hodie locum Trajectenses tenent, viri bellaces & nandi peritiores quàm cæteri Rheni accolæ.

23. Servatæ apud Vicarum mulieres, regis animum ab his alienum ostendunt, quæ Picinini patravit exercitus, violatis apud Orbitellum nuptis ac virginibus.

24. Præliis, quæ inter Christianos acta sunt, corpus objicere non negavit Alphonus. Non est igitur cur dubitemus contra Turcas eum arma sumpturum, & in tam gloriosam expeditionem iturum.

25. Al-

25. Albertus Marchio Brandenburgensis (quem Teutonicum Achillem non ab re vocitant) cum accepisset Nürenbergenses octingentos equites, ac sex millia peditum in agrum ejus prædatum misisse, apud fluvium quem illi transmissuri erant, equitibus atque peditibus uno duntaxat loco vadabilem, sagittarios inter arbusa ducentos collocat, qui equitatu prætermisso pedites vado arceant. Ipse cum sexcentis equitibus mox proximo in nemore latitat, missisque hostium equitibus, mox sese ostendit. Steterunt utrinque acies medio trecentorum ferme passuum intervallo non sine trepidatione. Tum Marchio cum duobus comitibus apprehensa lancea in hostem advolat. Occurrunt totidem sibi ex hostibus viri fortes. Marchio equidem eum, qui sibi obvius fit medium transfodit, sternitque; at comitibus suis, ab iis, cum quibus congressi fuerant prostratis, ipse in hostium turmam solus erumpit, modo istum modo illum conficit, stragemque non parvam efficit, donec ad signa pervadat. Illic centum in eum gladii nudantur, & cum punctim eum ferire circumventum nequeant, ignari quisnam tanta auderet, cæsim rem agunt. Ille amplexatus utroque brachio vexillum, *nusquam honestius quam hic moriar*, inquit. Dum solus hæc agit, reliquus exercitus suppetias occurrit, & versis in fugam hostibus semianimem ducem apud vexillum comperit contractum quassatumque: hostes aut cæsi aut capti, fuga admodum paucos eripuit. Pedites apud fluvium impediti, nulli interim usui fuerunt. Hæc nobis & Albertus ipse cum simul è Nova civitate Austriæ Viennam pergeremus, & alii quamplures viri graves retulerunt. Dignus Albertus, qui prope Alphonsum nomen habeat.

26. Presbyterum ajunt montis Calvi, qui Viennæ inminet, cum ad meridiem usque bibisset, dormire usque ad occasum solis consvesse, experrectum verò ad ecclesiam ire, ornare altaria, sacerdotalia vestimenta sumere, campanaque plebem citare, ut qui Missam celebrare instituisset. Interrogatus cur tam sero rem divinam ageret, versus ad occidentem, quem putabat orientem esse, percontantibus respondisse fertur, *Imo vero subdubito, an tam mane celebrare liceat ante exortum solem. Nam quamvis aurora rutillet, non tamen diem dicere possumus, nisi solis orbis super nostrum horizontem eluceat.*

27. Ludovicus Bajoariæ dux, quem Basileæ Nurenbergæque vidimus, struma ingenti gibboque deformem, at facundum & auda-

cem, adversus Ludovicum patrem impia arma movit. Nec veritus est venerandum & grandævum senem dura & miserabili obsidione vexare. Sed correptus vehementissima febre, ante diem suum obiit, quàm patrem possit in vincula conjicere. Neque enim adversus paterna jura impune cedit, neque longævi sunt super terram, qui parentes inhonorant. Infamis ætas nostra, quæ non Ludovicum hunc tantum, sed alterum Ludovicum Franciæ Delphinum & Alphonsum Castellæ primogenitum in patres armatos vidit.

28. Udalricus Ciliæ comes hoc anno cum Joannem Huniadem regni Hungariæ Governatorem alloqui cuperet, neque ille recusaret, si apud se in castra convenirent. *Non ego, inquit, princeps ex principe, altaque familia natus ad te veniam novum hominem, & nostra dænum atate nobilitatum.* Cui Joannes: *Non inquit, tuis majoribus, sed tibi me comparo, quanquam neque illis cedam, qui pugnando pro Christiana religione nobilitatus, majus lumen posteritati meæ comparavi, quam illi, qui ad te detulerunt.* Atque ut in te Ciliensis comitatus turpiter extinguatur, ita in me gloriose Bisfricensis exoriuntur.

29. Fridericus Marchio Brandenburgensis, qui contra Bohemos sub Juliano Legato apostolico fortem & numerosum duxit exercitum, conditurus testamentum quatuor ad se filios evocavit, Joannem, Fridericum, Albertum & alterum Fridericum, Joannemque, quod is natus major esset, in hunc fermè modum allocutum fertur. *Primus ego, ut nosti, dignitatem Electoratus imperii in nostram familiam adduxi, cum essem Sigismundo Cesari admodum familiaris. Nunc vocat me suprema necessitas, cura mihi est, ne tantum decus in domo nostra vilescat. Tibi, ut video, quietis & tranquillitatis est unicum studium. In Electoratu præter curam & assiduum laborem nihil invenias, eam ob causam, si tua voluntate id possum, Marchionatum Brandenburgensem, cui jus eligendi Casarem est, concessum Friderico, qui tibi ætate succedit, quiqve & vigilantior, & ad labores durior, quàm tu videtur, testamento relinquam. Tibi Voitlandiam, Alberto quicquid Franconici juris possideo, & alteri Friderico partem Misnia. Cui Joannes, existimavi pater ante hunc diem chariorem tibi multo quàm me Fridericum esse, cum illi sæpius blandirere, neque id ferre non agrè potui. Nunc sententiam muto & te pater amo colog, qui mihi ocium, illi negotium suprema voluntate dimittis.* Ex Joanne hoc nata est Ludovici Mantuani Marchionis uxor, inter matronas nostri seculi forma & moribus præclara.

30. Joannes Rudulphi regis Bohemiæ filius, Alberto Romanorum imperatori patruo suo subiratus, qui petenti sibi partem Austriæ non statim annueret, cum non reperiret, qui prece vel precio tantum principem occisurum se promitteret, ad patruum sese contulit, & amicitiam vultu præferens, transeuntem apud Helvetios Rhenum consecutus, ibique eum pugione transfodit incautum. Mox pœnitentia ductus ad Clementem V. Rom. Pont. qui se absolveret, Avennionem perrexit. Ille tanti sceleris autorem ad Henricum VII. Romanorum imperatorem remisit. Imperator reum apud Pisas in monasterio Augustinensium agere pœnitentiam jussit. Ibiqve Joannes mortuus ac sepultus est. Nos cum Leonoræ Augustæ à Friderico Cæsare obviam missi essemus, tumulum ejus inspeximus.

31. Bernardinum Senensem quem Cœlicolarum numero Nicolaus quintus Pontifex Max adscripsit, inter concionandum fabulam hujusmodi referentem audivimus. *Acceptit ex villico matrona quædam nobilis, recentia cerasa, quæ in thalamum reclusa majori ex parte cum osibus ore avido atque hianti manipulatim voravit, coram viro deinde allatis, quæ residua fuerant, cerasis, prius quàm unum comederet terque quaterq; momordit. Querens ex villico, quomodo cerasa ruri ederentur. Cui villicus, qui per per rimulam vorantem fœminam contemplatus esset. Quo tu, inquit, mulier paulo antea sola in thalamo. Erubuit mulier. Bernardinus eos bene vivere ajebat, qui quæcunqve agerent aperta diis atqve hominibus esse putarent.*

32. Puellam balnearum custodem perditæ amavit Albertus Bajoriæ dux, atqve ut voti compos fieret, matrimonium promisit. Cumqve de laudibus mulierum se coram aliquando esset sermo, illamqve nemo nominaret, aut indos purpuratos suos, aut formarum ignaros existimatores appellavit, qui uxorem suam præterissent. Verum illam Ernestus Alberti pater apud Strubingam in Danubium præcipitavit. Indignum profecto facinus ob noxam filii, puellam, quæ nihil peccasset, neci datam. Verax igitur Strabo, qui *potentiorum commoditatem, jus esse* diffinivit.

33. Cœnantibus apud Angliam prælatis ac Baronibus. ministri flexis genibus officium suum faciunt. Apud Germanos nec imperatori nec regi tantum adulationis impendunt, prandentq; prandente domino famuli, duobus tribusve, qui vel vina vel cibos apponant expectantibus.

34. Audi-

34. Audivi Fridericum Imperatorem sæpe numero dicentem ex iis quos extulisset, quam paucissimos gratos fuisse, Idque munibus suis datum esse, ut ex fidelibus infideles fierent.

35. Adversus Albertum Marchionem Brandenburgensem, omnes superioris Germaniæ civitates adjuvandos Nurenbergenses statuerunt, quibus ille bellum indixerat. Cumque numerosus exercitus instrueretur, interrogavit quispiam ut quid tantum populum adversus unum principem, & eum quidem non ditissimum armarent. Cui unus ex primoribus civitatum, *desipis inquit, homo. In Alberti namque astutia & fortitudine omnium Germaniæ principum, vires opesque continentur.* Neque vana vox fuit. Septem & decem principes in partem suam traxit Albertus, civitatesque multis incommodis attritas petere pacem coëgit.

36. Henricus Goriciæ comes, absente qui cellæ vinariæ claves haberet, sitibundus ostium calcibus invasit, arguenteque eum Phœbo de Turri, qui secum nutritus erat, utque se sineret frangere repagulum, orante. *Tace, inquit, me sitis, non te cruciat.*

37. A Turcis modo captos redimere Christianos non liberale modo, sed pium opus sanctumque fuerit, quod tunc futurum speraverim, si classem ut promittit adversus Mahumetem Alphonsus duxerit, simulque terrestres copiæ in Turcas ierint.

38. Homini agresti, qui ad Nundinas Novæ civitatis Austriæ vænale triticum advexerat, dum parumper ad caupones divertisset, equorum alter ex biga subtractus est, furti querela ad Fridericum imperatorem defertur. Jubetur actor reum nominare. Is sibi de furto constare ait, in civitate regia facto, furem ignorare, hærentibus in conjectura consiliariis, si forte in suspicionem quisquam veniret. *Mirum inquit Fridericus, cur etiam alterum equum homo non perdidit, tot sunt hodie in hac urbe equites, qui equis indigent.* Tum rusticus equa est altera, O Cæsar, quæ belligerentibus nulli est usui. *Atqui ergo,* ait Cæsar, *eam insideto, atque in omnes urbis viculos discurreto, subtractus equus in aliquo stabulo latitat, qui cum jugalem equam senserit, mox hinnitum dabit.* Paruit homo, eoque pacto furtum compertum, agrestis, quod suum erat recuperavit, fur pœnas dedit. Omnes igitur qui juri dicendo præsumunt, non tantum justos, sed etiam prudentes & peracutos esse decet, Zischa Bohemus qui cœtus Thaboritarum ductavit

vit exercitam, villam quandam in Austria cum diripuisset, neque invenisset armenta. (Nam illa in insulam Danubio cinctam transvecta fuerant,) conquisitis à proximis villis duobus vitulis totidemque suis, eos è regione insulae tam diu verberari iussit, donec mugitum, grunitum, vaccae suaeque exaudientes ad ripam suam tranarunt, quibus interceptis praedam non modicam abduxit, atque ita docuit ingenio non minus quam viribus res militares geri.

39. Jacobus Archiepiscopus Treverensis princeps elector, vir industrius ac magni consilii, sed multum cupidus, & ad extollendam ecclesiae suae potentiam nimis attentus, anno ab hinc secundo Fridericum Caesarem apud Novam civitatem cum adiisset, & alia atque alia petens impetrasset, pluraque petendo instaret, *Si non facis*, inquit imperator, *petendi finem, ego negandi principium inveniam.*

40. Theodoricus Coloniensis ecclesiae pontifex, prudentia & autoritate inter electores imperii facile princeps, Quarenti Sigismundo Caesari, quo nam pacto felicitatem consequi posset, *Inter mortales ait, frustrare quiris*: petenti rursus ad coelestem illam, quo itinere pergeret. *Recta*: inquit, instanti tertio, *quid agens recta vaderet*, *Si vitam tuam ita institueris duxerisque*, respondit, *ut facturum te promissistis, dum calculus, aut podagra, sive alia valetudo acrius te oppresit.*

41. Vellem audisse, quid nam dixerit Andreas, ubi Panormum rediit viso rege. Ego cum hinc abiero, si quis me roget, quae apud Neapolim, scilicet digna memoratu viderim, quatuor imprimis respondebo. Neapolim, scilicet, splendidam urbem, salubritate aëris, portu, templis, aedibus, agris, equis armisque apud Italos nulli secundam, Arcem regiam, quam Novam vocant, amplitudine formaque cunctas superantem, multasque rarae magnitudinis naves, quaeque maria sulcasse aliquando memorentur. Et cui talia quadrent, Alphonsum Regem adjiciam. Et quinto loco, si quis audire petierit, sacrum illum divi Januarii cruorem, quem modo concretum, modo liquatum ostendunt, quamvis ante annos mille ducentos pro Christi nomine sit effusus. Potremo Bajarum Cumarumque & Puteolorum rudera subnectam, quae Romanam videntur aequare ruinam.

42. Alberto Austriae duci, qui mortuo Sigismundo Caesare, cuius erat gener, regnum Hungariae ac Bohemiae cum Romano imperio suscepit, cum principes amore civium tutos esse oportere, idque

D

solam

solam innocentiam præstare diceret, & fida custodia, respondit so-
cer, infortunium excludit.

43. Alberto Ladislai patre vita functo, & Bohemi & Hungari
Fridericum Cæsarem sibi regem petiverunt. Quibus ille, *absit à me,*
inquit, *scelus hoc, ut patrueli meo paternam hereditatem auferam.* Fride-
ricus quoque Marchio Brandenburgensis princeps elector à Polonis in
regem vocatus *Casimirum*, inquit, *habetis mortui regis fratrem, hunc re-*
quirite quem successio regem fecit. Quem si fortasse tædet regnare, ad me
redite. Recusavit & Albertus Bajoariæ dux oblatum Bohemiæ re-
gnum, ne Ladislaum excluderet. Hanc nos temporibus nostris apud
Germanos principes moderationem, & vidimus & memoria dignam
censuimus.

44. Quærenti Leonardo Benevolenti collega nostro, quo jure
Picininus agrum Senensem invasisset. *Militari*, inquit Buccardus co-
mes. *Nam bello laceffere omnes licet, quibus obligati non sumus.* At hoc
jus summa injustitia est. Decet itaque regem, qui nihil præter ratio-
nem & justitiam provinciarum præsides etiam se jubente vult facere,
Picininum prorsus deserere, bonarum legum, & totius æqvitatæ e-
versorem.

45. Milites, qui otii gratia curiam sequerentur, semper in ne-
gotio futuros ajebat Sylvester Chiemensis episcopus, nisi sese tandem
vel cum periculo capitis inde amoverent.

46. Laudanti eum supra modum, & diis persimilem esse præ-
dicanti cuiquam alapas Sigismundus non paucas incussit, dicentiqve
illi, *cur me cadis? Cur me mordes?* ait.

IN IDEM CAPUT.

Friderico Romanorum imperatori Amadeus dux Sabaudia,
quem clerus apud Basilæam congregatus, Eugenio quarto à summo
pontificatu deposito, in alius locum suffecerat, Felicemqve papam
quintum vocaverat, filiam quam domi habebat viduam juvenem &
forma præstantem, in matrimonium obtulit. Simulqve dotis nomi-
ne auri nummum ducenta milia, si Eugenio relicto, Petri successo-
rem appellaret. Horruit Cæsar minimeq; sacramento suo Ecclesiæ sacra-
menta fœdare voluit. Atqve ad suos conversus, *vendere*, inquit, *alii pon-*
tificalia solent, hic libenter emat, si reperiat venditorem. 47. Cum

47. Cum accusassent purpurati apud Sigismundum maledicentiam Germanicæ multitudinis, quæ de suo principe passim obloqueretur. Subridens imperator. *An vobis, inquit, grave videtur illos male loqui, cum nos male agamus.* Cumque quidam se civem Budensem diceret, sibi que tanquam membro parcendum arbitraretur. *Et putrida, inquit Sigismundus, si sit mea manus, abscindatur.* At à Deo, inquit Fridericus imperator, *cum oro, misericordiam peto, non justitiam. Cur igitur me subditis clementem acque misericordem non exhibeam.*

48. Qui duri atque immites essent principes, his ajebat Fridericus Cæsar mortem nimis extimescendam esse. Nam quales se dum vixerunt aliis præstitere, tales, cum moriantur, in se judices inventuri essent.

49. Quas non didicerunt artes, recusant omnes exercere: imperare, quæ est ars artium omniumque difficillima, nemo recusat. Interrogatus Rudolphus Cæsar qui primus in familiam Austriae traduxit imperium, cur ita fieret. *Non mirum, inquit, stultos putant, qui regnare nesciant, stultum autem sese nemo judicat.*

50. Michaël Pfullendorfius Secretarius Friderici Cæsaris, qui in ecclesia mea Senensi sepultus est. Inter cætera quæ miraretur, id potissimum esse dicebat. *Quod animalia rationis expertia, nullum se supra regem ferrent, nisi cæteris virtute præstaret. Homines verò qui se rationales dicant, iis saepe principibus obedire, qui brutis quadrupedibus stultiiores essent.*

51. Duos pueros miserat Alphonsus Parisios, ut literas discerent. Erasmus in arce nova apud eum, cum Joannes Solerius illorum epistolæ regi redderet. Vidimus eum miro modo gestientem, postquam scriptis puerorum lectis proficere eos cognovit.

52. Bartholomæus Capranus Mediolanensis ecclesiæ antistes, idcirco se ministros forma præstantes quæsiuisse dicebat, quoniam turpes animi turpia corpora incolerent. Improbitalatem autem in egregia forma perraro compertam esse.

53. Interrogatus Sigismundus imperator cur apud liberas civitates peculatus crimen adeo frequens inveniretur, Idcirco respondit, quod nudos honores civibus commendant, populus autem ad lucrum inhiat.

54. *Neque stultis, inquit Fridericus Cæsar, delectari possum, neque superbis esse amicus.*

D 2

55. Leo.

55. Leonoram Augustam è Pisis jubente Friderico Cæsare Senas deducebamus, ante diem cinerum, cum solent insanire populi, offendimus apud Sanctum Miniatum Teutonicum, in agro Florentino choream agrestium puellarum, quæ sæpe saltantes nudarent genua, cruraque ostentarent. Quod cum animadvertisset imperatrix, *eamus inquit, meretricum hic ludus est, non virginum.*

56. Victis in Hungaria Gunziensibus, *magnum*, inquit Fridericus imperator, *actum est opus, nunc majus restat, ut scilicet vincamus nosmetipsos, atque avaritia, & ulciscendi cupiditati frenos imponamus.*

57. *Severum*, inquit Cæsar Rudolphus, *& immitem, fuisse me aliquando pœnituit, lenem ac placabilem nunquam.*

58. *Beatos esse in terris reges* ajebat Sigismundus imperator, *si exclusis superbis, mansuetudinis, humanitatisque cultores in curiam asciscerent.*

59. Bernardus monachorum pater, abstinentiæ præcipuus magister, cum aliquando, venientibus hospitibus, extra ordinem cœnasset, idque discipuli crimini darent, *Non ego, inquit, sed charitas bibit editque.*

60. Viros & armis & literis claros non solum vocavit ad se Alphonus, quorum consilio in administrandis rebus uteretur iisque abunde providit, verum ex curia sua tanquam ex officina virorum præstantium, & copiarum duces egregios, & venerabiles ecclesiarum antistites amisit. Nam & Calixtum tertium qui modo summi pontificatus cathedram regit, ex Alphonso schola ad Cardinalatus honorem maximus Pontifex Eugenius accersivit.

FINIS LIBRI SECUNDI.

Liber

Liber Commentariorum

Æneæ Sylvii Tertius.

Proœmium.

Negat Joannes Esernitanus Philosophum esse Alphonsum quia rex est. Ego idcirco Philosophum esse affirmo, quia regno potitur. Nam Philosophi mea sententia, non qui facienda dicunt, sed qui dicenda faciunt, habendi sunt. Qui quum peccare possint, non peccant, & quemadmodum de Alphonso refers in omnium rerum licentia, sibi ipsis frenum injiciunt. Abstinentiam in vita privata ipsa necessitas parit.

1. Juliano Cardinali sancti Angeli, qui Basiliensi concilio præfuit, libros veterum lectitanti, cum diceret Oddo de variis *Quid tu hic inter mortuos latitas, ad nos tandem qui vivimus, exi. Imo, inquit, in fama vivunt, tu neque nomine, neque re vivis.*

2. Cum vocaret in curiam senatores Fridericus imperator *utinam* inquit, *duas res consilarii mei in palatii vestibulo deponerent. Sic enim & ipsi rectè consulerent, & mihi inter consilia dijudicare facillimum esset.* Interrogatus quæ nam res illæ essent. *Simulatio & dissimulatio* respondit.

3. Exigenti promissa veterano militi cum diceret Sigismundus imperator. *At immoderata fuit petitio tua:* Respondit miles, *poteras negare cum peterem. Nunc sine turpitudine quod promissum est, rescindere non poteris.* Tum Sigismundus, *si ex duobus alterum me ferre oportet, levius rerum quàm famæ jacturam subibo.*

4. Ladislaus rex Hungariæ ac Bohemiæ quamvis adhuc puer cum esset Romæ, *non videri sibi ait homines, qui literas ignorarent.*

5. Barbaræ quæ Sigismundi Cæsaris uxor fuit, ac fatis functo vidua superstiti cum sibi diceret aliquis imitandum turturis exemplum, quæ mortuo marito perpetuam castitatem servaret, *Si me ratione carentes imitari volucres jubes, cur non columbas potius passerisque proponis?*

6. Gregorius Haimburgensis scientia juris ac facundia inter omnes Germanos facilè princeps, cum domum ex curia Cæsaris in qua diu fuerat versatus revertisset, atque non longe ab oppido Nu-

renbergensi amicum offendisset, qui uxorem suam vivere & bene valere diceret. *Si vivit uxor, inquit, ego obii.*

7. Ottocarus rex Bohemiæ cum de pudicitia conjugis sinistri ad se rumores delati essent. *Lex, inquit, natura est. Cornua qui faciunt ne cornua ferre recusent.*

8. Joannes Varadiensis episcopus regniqve Hungariæ Cancellarius, tam morum elegantia quam literarum scientia regnicolarum, nulli secundus, cum præfecturas urbium & provinciarum ad novos & incognitos deferri homines animadverteret. *Post annum, inquit, videbimus, bona ne fuerit regis electio, quod si mihi fides fuerit, probatos ad hæc munera, quam probandos potius assumam.*

9. Ulrico de Rosis inter Bohemos proceres, opibus & auctoritate pollenti, cum Sigismundo absentem mortem fratris, & rebellionem Pragensium significasset, *fratrem suum* respondit Sigismundus *natura tributum solvisse. Pragenses verò sibi tanto gloriosius soluturos, quanto fortius vincerentur.*

10. Parasitus Alberti Marchionis Cilanus nomine dicenti sibi cuiquam, *Cur te stultum asimulas, cum rectè sapias. Heu quam inique fortuna, inquit, mecum agit, quanto magis studeo me fatuum ostendere, tanto prudentior existimor. Contra filium meum, qui videri sapiens nititur, stultissimum omnes judicant.*

11. Legerat Philelphus, ut opinor, cum Satyras Alphonso mitteret, quod scribunt veteres de Antonino Pio, qui Oppianum poetam de natura piscium canentem, per singulos versus aureo nummo donavit. Unde sunt illius postmodum aurea carmina nuncupata.

12. In Austriam cum remearet ex Italia Fredericus Imperator, renunciatum est Austriales in armis esse, & assumptis secum aliquot Bohemorum militibus, Novam civitatem obsidere instituisse. Proinde caveret ne montes Stiriaë transmitteret similiterqve amici omnes uno ore consulere. Nam fugæ cum in Austriam venisset, nulla ei facultas daretur. Ad ea Fridericus nec mihi verisimile fit Austriales, ait, eò perfidiaë prolabi, ut me dominum suum exercitu petant, neque ego is sum, qui fugiam ante ora eorum, quin capi vel occidi malim. Exin quid illi petant, nisi Ladislaum pignus hoc, quo reddito liberi sumus, tenerum adhuc puellum inviti ex tutela nostra remitemus. At si pergunt petere, in medium Australium, Bohemorum
& Hun-

& Hungarorum id pomum dabimus, de quo treis deas inter se contendisse fabulæ Junonem Venerem, & Minervam tradunt.

13. Pipponem Florentinum ex domo Strociorum, qui cum plurima bella feliciter fideliterque confecisset, adeo Sigismundus imperator apud Hungaros magnificavit, ut secundum illius regni caput omnes faterentur, plerique primum putarent. Dixisse quoque Sigismundum aliquando ferunt, facile Pippo, si velit, scipione in manum meam dato, regni fines egredi me solum ac nudum videbit.

14. Romam cum peteret Fridericus imperator ex præfectis quos Flavianis reliquit, certior factus est, Ulricum Eitzingerum, inter proceres Austriæ opibus & industria nulli secundum, trans Danubium profectum esse, ibique clandestina colloquia cum Moravis habere, timendum esse, ne res novaret absente principe. E re igitur fore, Ulrico cum rediret vincula injicere, quibus imperator respondit clarum ac potentem hominem periculosum esse in carcerem rapere, quando neque nocentem plectere eum neque innocentem dimittere audeas. Ulricum deinde quia consiliarius suus esset, jurisjurandi immemorem haud quaquam se credere, prius quam experiatur.

15. Ladislaum Hungariæ ac Bohemiæ regem cum educaret, Fridericus imperator, non defuerunt perversæ mentis homines, qui perdendum svaderent puerum, cujus vita ingentes molestias Cæsari, mors regna & opes maximas allatura essent. Ad quos ille, *ergo me, inquit, opulentum magis regem, quam pium, quam justum cupitis. At ego bonum nomen cunctis divitiis antepono.*

16. Joannes S. Angeli Cardinalis natione Hispanus cum in Austriam sedis Apostolicæ legatus venisset, cognovissetque Friderici Cæsaris, qui reditus & qui sumptus essent. *Rumor erat, inquit, Fredericum ad rem nimis attentum esse. At meo judicio perliberalis est, qui facultatibus sumptus meretur.* Cæterum Sigismundus & Albertus qui ante eum imperavit, Bohemiæ & Hungariæ ditissimis regnis præfuerunt, propemodum prodigi principes, largitatem ejus obfuscant.

17. Cum diceret aliquando Sigismundus imperator, assentatores se veluti pestem odiisse: *imò, inquit Brunorius Veronensis, nullum genus hominum magis amat. Nam quid apud te possent Marcus Banus, Laurentius Palatinus, Ursacius Michael, Caspar Schlickius, nisi assentan-*
do

do tuam gratiam meruissent. Tum Sigismundus, Brunori, ait: Sic nam comparatum est cum vitandos esse adultores dicimus, tum maxime illis aures damus. Nec tu mecum tamdiu fuisses, nisi mihi blandiri assuevisses.

18. Animadvertit religiosus quidam prædicator ex ordine minorum Albertum Cæsarem Ladislai patrem, qui sermonem suum Viennæ audiret somno gravatum esse, atque altiori voce, *quæro, inquit, ex vobis, qui astatis, salvari ne principes possint?* Cumque rem dubiam & admodum difficilem reddidisset, *apage te ait, namque, si baptizati principes, ac in cunabulis moriantur, non est desperanda eorum salus.*

19. Gravida bellis Hetruria laborat, partu divæ Ferinæ cingulum ex rege petit. Neque enim alius est, qui salutem illi elargiri facilius possit.

20. Fridericus dux Austriæ Alberti Cæsaris filius, commissurus prælium adversus Ludovicum Bajoarium, quicum de imperio contendebat, quamvis accepisset Marchiones Brandenburgenses cum hostibus consentire, his tamen promissam ante pecuniam numerat, alienam fidem accusare quam suam requiri præoptans.

21. Mariam Hungariæ reginam cum accepisset uxorem Sigismundus, de quo sæpe facta est mentio, principum regni Concilium apud Budam actum est. In eo regina perfidiam regulorum accusavit, qui se regno spoliare conati essent. Tum Sigismundus unâ cum iudicibus causa cognita, duos & triginta regulos securi percussit, quæ res multorum deinde laborum & discriminum causa fuit.

22. Inter Joannem Caroli quarti patrem & Henricum Carinthiæ ducem de regno Bohemiæ longa & difficilis contentio fuit, quo tempore clanculum ad Joannem venit, qui se veneno hostem occisurum promitteret, si præmium speraret. Cui Joannes, *si me nescio Henricum interemisses, atque ad me venisses, crux tibi premium futurum erat, qui regio sanguine manus commaculasses, & tu me modo authorem tanti sceleris petis.*

23. Zischa homo Bohemus humili loco natus multa vi animi & corporis, sed ingenio pravo, cum Hussitarum labes Bohemiam infecisset, ducatum hæreticorum suscepit, præliaque complura adversus fideles, qui superfuerant, feliciter gessit. Amiserat hic oculum, unum in pueritia, dum inter æquales luderet. Altero in obsidione cujusdam castri privatus est. Sed neque oculo utroque cassus imperio se

se abdicavit Seqvebantur eum ingentes copiæ, ab eoqve non Bohemi tantum, verum etiam Teutones magnis cladibus affecti sunt. Is moriturus cum rogaretur de suo corpore, quid fieri mandaret. *Pellem inquit, mortuo demite, relictoq; feris cadavere, ex ea tympanum facite, quo in preliis utamini. Nam ut hostes viventis aspectum non ferebant, ita mortui sonitum non ferent.*

24. Docet Nestor Faventinus quanta cum Picinio, tum cæteris copiarum ducibus, quos alit Italia, fides habenda sit.

25. Quamvis omnia libenter audio, quæ vel fecisse vel dixisse Alphonsum tradis, nihil tamen in animum tam cupide recipio, quam responsum illud Ludbvico Podio divinitus datum. *Regem, scilicet, pacem dare, non vendere solitum.* Nam & nos hunc pacem oraturi non empturi venimus.

26. Multa Philippo Alphonsus debuit. Ac plura Christo debet. Pro Philippo bellum suscipere contra Venetos instituit. Cur pro Christo contra Turcæ arma non capiat? Majores Turcæ quàm Veneti. At major multo Christus quàm Mahumetes.

27. Interrogatus aliquando Marianus Sozinus Senensis utroq; jure consultissimus, cur minus solito literis operam daret? *Uxorem, inquit, duxi.* Rursus interpellatus, *cur Socrates postquam duxit uxorem, non itidem Philosophiæ studia neglexisset?* *Xantippe, ait, morosa fuit, & ut existimo, deformis, mea verò proba est, & forma non postrema.*

28. Ennius Senensis, qui Ecclesiæ Grossitanæ præfuit, antequam Pontificatum accepisset, in Petrum de monte Licino non incelebrem Astronomum, qui cum podagraretur incidit, atqve ab eo, dum alteram post alteram fabulam recitat, diu retentus, dum transeuntem notum quempiam vidisset, *Age, inquit, ô amice, ausculta hunc podagricum. Nam meæ audiendo aures ambæ obtuse sunt.*

29. In obsidione Pragensi Principes civitatis, qui Sigismundum odissent, populares ut obscœna & petulantissima in eum verba jactarent, astu atqve arte provocabant, sic enim futurum arbitrabantur, ut irritatus hostis crucem & quævis duriora supplicia comminaretur obsessis. Illi verò pœnam metuentes, obsidionis incommoda constantius tolerarent, quod cum intelligeret imperator impunitatem omnium, quæ in se dicerentur per præconem promisit.

30. Ad Rodolphum Imperatorem venit quispiam, qui Otto-

E

carum

earum Bohemiæ Regem in venatione sese occisurum promitteret, si facto præmium esset. Cui Rodolphus: *etsi noster hostis est Ottocarus, eumque odimus, non tamen id efficiet, ut justitiæ & moderationis fines transeamus.*

31. *Inter Philosophos, inquit Hugo Senensis, multas invenio hereses, quas facile tollas, si de nominis finitione consentias.*

32. Albertus Austriae Dux, antequam Romanum suscepisset imperium, in Judæos defæviens, eos omnes in sua ditione occidi jussit, qui nollent ad Christum verum & singularem Deum converti. Multi metu baptisma susceperunt. Ex quibus unum Fredericus, antequam imperaret, in cubiculum suum accepit, eumque, cum esset sibi coætaneus, quasi fratrem dilexit, is post aliquot annos pecunia ductus, ad Judaicam fidem sese reverti statuisse dicit. Fredericus contra svadet, ne viam vitæ deserat. Cumque verba sua nil proficerent, Theologos ex Viennensi schola accersit, qui juvenem instruant, addit preces, addit lachrymas, promittit, minatur. Postremo vero frustra sese niti cognovit, fraternam quodammodo charitatem religiosæ & veræ pietati postposuit, invitisque & admodum dolens, juvenem in judicium requisitum tradidit. Ille ad supplicium ductus nullis confictus vinculis (sic enim petierat) ut pyram ardentem vidit, Hebraicum carmen incipiens, in medias flammam intrepidus se conjecit, atque ibi cantans exustus est.

33. Ex præda villarum, quas diripuisset Zischa Bohemus, nihil ad se deferri jussit, nisi telas aranearum, sic enim pernas salitasque carnes è rusticano tecto pendentem appellabat.

34. Fœnus ita demum sine peccato exerceri posse Divus Bernhardinus Senensis affirmavit, si pecunia his crederetur, qui nec capitalem summam reddere possent.

35. Anno ab hinc sexto & quadragesimo inter fratres Mariæ Teutonicorum & Uladislauum Poloniae Regem, de regni finibus orta, quæstione utraqve pars ingentes copias in bellum eduxit. At primi Pruteni sive numero militum, sive animum ferocia exultantes, duos gladios per fœcialem Regi misere, ut ex his, quem mallet unum acciperet. Is cum Vitoldo fratre suo Deo hostias libabat, qui audito fœciale, *non minus, inquit, pralii signum recipio.* Consecrato gladio, quem elegerat, eo se accinxit, & facta pugnandi copia Lituanos, qui auxilio

lio venerant, primos opponit, quorum strage fatigata Prutenorum manus, & ipsa Polonis supervenientibus sternitur cruentissimo praelio, & die confecto victoria Regis fuit, viri equestres ex ordinis religione quadringenti cum ipso magno magistro periere, caesa ex plebe multa millia, qui superfuerunt, capti, Prussia praeter oppidum beatæ Mariæ, omnis ad Polonos defecit.

36. Cum diceret Laurentius Palatinus Hungariæ, imprudenter agere Sigismundum Imperatorem, qui victis hostibus non solum vitam & opes relinqueret, sed etiam eos inter amicos reciperet, extolleretque, *tibi*, inquit Sigismundus, *videtur utile inimicum occidere, neque enim mortuus bellum excitat. At ego inimicum occido, dum parco, & amicum facio, dum extollo.*

37. In bello, quod contra Bohemos Albertus Austriæ Dux, prius quam Romanis Imperaret diutissimè gessit, interrogatus, quem copiis præficere statuisset, *si alium* inquit, *quam me ductorem exercitus petitis, frustra me Austria Ducem appellatis.*

38. Ludovicus Bajoariæ Dux apud Henricum ejusdem familiæ Principem in carcere cum observaretur, nunquam illi ad se venienti assurrexit, neque capite annuit, neque quod ab eo peteretur, svadereturve quicquam fecit, eum vultum, eam severitatem retinuit captus, quibus cum liber esset, usus est.

39. Conspiraverant Hungari adversus Sigismundum armatiqve regiam intraverant, aut capturi Regem, aut si id non succederet, occisuri, quos ut ad se irrumpentes cognovit, accepto pugione in medium progressus, *ecquis*, inquit, *vestrum manus in me inficiet, aut quid nam fecit, quod me Regem vestrum occidere vultis, prodeat è vobis, si quis audeat, & cum me solo solus congregiatur.* Ea voce & audacia obstupere conjurati, & sibi quisque timens abiere.

40. In eo bello, quod adversus Nurenbergenses anno abhinc sexto Albertus Marchio Brandenburgensis eximie gessit, Gravenburgum ab eo multa vi oppugnatum est. Id oppidum in valle jacet XX. millibus passuum à Nurenberga muro ac fossa munitum. In quo praeter oppidanos quingenti milites praesidio inerant. Oppugnatio quatuor diversis locis cœpta est. Albertus sibi eam oppidi partem elegit, qua murus altior & fossa profundior fuit. Insultu facto ab ea parte, qua oppidum captum est, secundus ex omnibus ipse murum ascen-

dit in oppidum vero primus descendit. Circumventus ab oppidanis tamdiu pugnam sustinuit, quamvis in se unum multi concurrissent, donec, alii pugnantes, decretis sibi murorum partibus superatis, suppetias tulerunt, oppidum captum direptumque est, foeminis nulla vis illata. Nam id apud Teutones pro inexpiabili scelere habetur.

41. Jodocus Marchio Moraviae cum patrum suum Wenceslaum Bohemiae Romanorumque Regem visitatum venisset, vocavit eum patruus in penitiorem aedium partem, atque in hunc modum allocutus est. *Et si satis scio, non esse è dignitate mea, quod Electores imperii me regno Romano abdicaverunt, solatio tamen est, quod familia nostra hoc decus non excidit. Ego te libens volensque successorem mihi datum accipio. Cumque Jodocus his verbis territus ad Regis genua procubuisset, ac sibi nihil imputandum diceret, qui earum rerum omnium ignarus esset, pone metum, inquit, nepos. Nam neque imperium invito depono, neque si retinere illud cupiam jura sanguinis violare ausim. Bono itaque animo esto, imperiumque tibi demandatum suscipe, mihi mea satis est Bohemia, viris, armis opibus regni mei tanquam tuis ut liber utere, latumque & donatum nepotem à se dimisit.* At ille sex tantum menses supervixit, locumque postea Ruperto Bajoario, qui imperaret, fecit.

42. Ecclesia catholica cum scissa esset, nam tres de Romano Pontificatu contendebant, Petrus de Luna, Balthasar Cossa & Angelus Carrarius, Concilium Generale apud Constantiam Svevorum, ut nunc dicimus, urbem Sigismundus Imperator agi curavit, ac magnis itineribus Italiam, Galliam & Hispaniam petiit, ut nationes omnes ad unius Pontificis consensum redigeret, eoque annitente pax Ecclesiae reddita. Martinus Papa quintus electus, providus pater, & amator pacis, è tribus competitoribus duos sancta Synodus tanquam schismaticos rejecit, tertius suo opte ingenio Pontificatui renunciavit.

43. Unius militis salutem consulturus Alphonsus in rapidum amnem sese conjecit, suoque cum periculo avertit alienum. Cur igitur Senensis populi curam non suscipiat, & amicissimae civitatis libertatem, fortunasque tueatur.

44. Captum ab Hungaris Sigismundum duo adolescentes cognomento Garii, quorum pater ab eo neci traditus fuisset custodiendum acceperunt, donec omni conspiratorum judicio in eum animadverteretur, quos cum ille, ut se dimitterent, frustra pertentasset, vi-

dua

dua eorum matre ad se vocata, scio, inquit, mulier, viri tui mortem tibi acerbissimam fuisse, teque mihi tanquam authori ejus infensam. Verum ego per superos juro, invitus tanti viri exitio assensus sum. Regina cum atque alios accusavit, condescenderunt regni proceres, atque in reos mortis sententiam tulere. Ignarus ego factionum vestrarum, novus ad regnum veneram. Quod regulorum major pars decrevisset, id mihi exequi necessarium erat. Esto tamen, virum tuum sciens volensque neci dederim cruciandum, tunc propterea natorum tuorum aut aliorum iracundia me objicies? Et quis obsecro vel te vel illos fructus sequetur. Non desunt mihi fratres & amici, qui meum sanguinem ulciscantur, neque Hungaria Rege diutius carebit. Exempla Regis timent, nemo apud eos acceptus est, qui manus suas regio sanguine cruentaverit. Quod si me missum feceris ex filiabus Hermanni comitis Cilie necessarii tui uxorem ducam, fratris ac soceri adjutus opibus regiam demum potestatem vendicabo, filios tuos in primis charos habebo, efficiamque, ut omnis posteritas tua hoc factum sibi fructuosum sentiat. Hoc ego cum liberis tuis egi, sed non capit aetas, quantum necesse est. Te, quæ plus sapis, & illis & tibi consulere oportet. Persuasa mulier regem dimisit. Is Barbara Ciliensi in matrimonium suscepta brevi post tempore debellatis rebellibus victor regnum obtinuit, promissoque satisfaciens Garios juvenes super regulos extulit. Ex his ortus est Ladislaus de Gara, (quem Banum appellant) inter primores Hungariæ proceres, opibus & autoritate præpollens.

45. Austria nobilis provincia, dives agro virisque, ex duarum provinciarum detractone recepta est. Nam quicquid est à Leyta fluvio usque ad Anasum amnem, Pannonici juris fuit, ab Anaso in Oenum, Norici. Benus ingens flumen ex Alpibus Italiae profluens, apud Patavium urbem Danubio miscetur. Leyta parvus fluvius ex montibus Stiria dimissus, inter Viennam & Posonium civitates, in Danubium labitur. Huic provinciae ad septentrionem Moravi Bohemi que adjacent, ad meridiem Stiria montes, orientem ejus Hungari, occidentem Bajoarii tenent. Danubius, quam longa est, mediam perlabitur. Hæc primo à Marchionibus, deinde à Ducibus regnata est. Stirps Ducum in foemina defecit. At illam Ottocarus Bohemiae Rex uxorem duxit, non tam ejus matrimonii, quam regni cupidus, quippe, qui ea vivente, aliam ex Polonia conjugem superduxit. Verum cum Rodolphus Romanorum Imperator, Austriam deficientibus ex

genere Ducum virilis sexus, hæredibus ad imperium devolutam assere-
 reret, nec Bohemum alio pacto coërcere posset, qui conventa quæq;
 fregisset ad extremum ferro dirimere litem statuit. Prælium trans Da-
 nubium commissum est, Ottocarum Bohemi, Misnenses, Poloni, Hun-
 gari adjuvabant: Rodolphus Svevis, Franconibus, Australibus & Sti-
 riensibus societate junctis rem gessit, hostium copiarum numero longe
 antecedeabant, Rodolphi miles virtute superior fuit. In ea pugna in-
 gens strages commissa, Ottocarus occisus, quem Rodolphus hono-
 rificè sepeliri iussit. Ac dein Austriae Ducatum filio suo Alberto natu-
 majori concessit, unde originem habent, qui Austriam hodie possi-
 dent, Fredericus, Ladislaus, Albertus, Sigismundus. In hoc prælio
 cum siti laboraret exercitus, ferunt, agresti, qui messoribus potum
 ferret, ablatam hydriam sicera plenam, atque Imperatori oblatam,
 quam cum ille vidisset, *reddite, inquit, homini vasculum suum, nam ego
 exercitui non mihi sitiebam.*

46. Ludovicum senioreme Bajoariae Ducem cum captivum habe-
 ret Albertus Marchio Brandenburgensis, non pauca ab eo petiit, quæ
 cum ille negasset, tradere eum in manus duri, & inimicissimi sibi Prin-
 cipis minabatur. Tum Ludovicus: *quæ poteris ex me libero impetrare,
 eodem modo ex captivo petito. Si quid amplius voles, corpus meum in tua
 potestate, animum mihi tibi obnoxium invenies.*

47. In Calesio cum essem Angliam petiturus, id oppidum in
 Morinis, ex quo brevissimum dicunt in insulam transitum, nuncia-
 tum est autore Nicolao Cardinale S. Crucis viro sanctissimo, Philip-
 pum Burgundiae Ducem, qui partium Anglicanarum antea fuisset,
 ad Regem Franciae defecisse. Quod cum præfectus loci accepisset,
 mox me qui Cardinalis essem Secretarius, asservari iussit, quæ res ma-
 gno me damno affecisset, nisi Cardinalis Vintoniensis, cui notus essem,
 illico me dimitti iussisset.

48. Fredericus senior Dux Austriae Imperatoris Frederici pa-
 truus sæpe mutata veste solus inter agrestes conversatus est. Cum
 quibus accepta pecunia, & arans, & alia quævis munia faciens rursus,
 & de seipso & de purpuratis suis confabulari consuevit. Interrogatus
 cur id ageret, *neq; enim de me,* inquit, *alio modo verum audire possum.*

49. Hoc unum est inter egregia Regis facinora maximum
 & præclarissimum. Sed neminem deserit Deus in se sperantem. Hen-
 ricus

ricus Rex Angliæ, Regis hujus, qui nunc regnat, pater, circumventus ab exercitu Gallorum Regis quæcunque obtinisset in Gallia dimittere voluit, si cum suis incolumis abire permitteretur. Negantibus Gallicis nocte subsecuta vocatis centurionibus & decanis militum, *neque fugere, inquit, commilitones, neque ex hostibus incolumitatem consequi possumus, quamvis cedere regno Gallia voluerimus, sola nos armæ tueri possunt. Non est, cur numerosum exercitum formideatis. Justam causam justus Deus adjuvabit. Ite & alterum alteri peccata vestra confitemini, paucillulumque terræ ob memoriam sacramenti Eucharistiæ Salvatoris, alter alteri porrigite. Crastina die liberabit nos Dominus ex manibus inimicorum.* Sic dimissa concione peractis quæ jusserat, curare milites corpora, præcipit. Sequenti die, ut primum lux orta est, commisso prælio, incredibile dictu, octo millia suorum, sexaginta millia hostium fudere, cæsa ingens turba, nobilitas Gallia prope omnis capta, paucos fuga servavit. Eaque potissimum dies Gallorum opes fregit.

51. Ferdinandus cum esset in Hetruria, ferunt, diligenter observasse patris mandata, quem socii miro modo coluerunt. Hostes quoque cum timerent, non potuerunt non amare. Sed quæ mutatio dexteræ hujus excelsi? Senenses, Veneti, quos sibi amicissimos charissimosque Rex dixit, & benevolentia excidere. Florentini, contra quos missus est exercitus, in amicitiam recepti. Memini hoc loco eorum verborum, quæ scribit ad Ruffinum Hieronymus: *amicitia, inquit ille, quæ desinere potest, vera nunquam fuit.* Deceptus Hieronymus est, qui Ruffinum erga se semper eundem putavit fore, non mirum si Alphonsi quoque opinio falsa fuit.

52. *Tota Philosophia, inquit Plato, nihil est aliud, quam quaedam commentatio mortis, neque aberrat mea quidem sententia.* Cur enim præcepta bene vivendi discimus, nisi ut bene mori sciamus? Comœdia quidem est nostra vita, cujus ultimus actus de morte agitur. Bonus Poëta nemo habetur, nisi ad finem usque actus omnes prudenter explicet. Nobiscum melius Deus egit. Namque licet omnis vita superior turpis extiterit, satis tamen fuerit ad emerendum cœlum, beatamque vitam consequendam, si læto ac forti animo mortem obeamus, & ultimum spiritum Deo reconciliemus. Neque contra nos est Divus Augustinus, dum ait, *impossibile est, quæquam male vivere, & bene mori.* At rursus bene viventis, malam mortem esse, Sejungit enim ille vitam

tam

ram & mortem. Et verum est, quia mortui nihil mereri possumus. Nos verò eum bene mori dicimus, qui in ipso vitæ exitu veram peccatorum dolentiam contritionemque suscipit, quod quam sit fallax non me latet. Constat tamen & viros, qui diu sanctissime vixerint, male obiisse, in fine ipso de Dei bonitate desperantes, & qui sceleratissimi fuerint, bene laudateque mortuos, ac Dei Optimi Maximi in supremo anhelitu misericordiam impetrassent. Sed quæ obsecro commentatio mortis adeò verax, adeò efficax apud Philosophos reperitur, quæ consolationi illi æquari possit, quam refers Alphonsum tuum, ad Gabrielem Surrentinum habuisse. Legimus, quæ venenum bibiturus apud Plutarchum de bono mortis Socrates philosophatur, sed nihil ad Alphonsum, Philosophum quamvis Efernitanus, inficitur Alphonsus.

FINIS LIBRI TERTII.

Liber Commentariorum.

Æneæ Sylvii Quartus.

Procœmium.

Hispania terrarum optimis comparanda, non Imperatores tantum ac Reges Romæ atque Italiæ dare solita est, sed & Cardinales ac Pontifices Maximos, quorum vita emendatissima, doctrina admirabilis fuit: nam Pontificem Damasum virtute probatum & omnium bonarum artium studio celeberrimum Hispania ad nos misit. Nunc ex eadem provincia Calixtum tertium, quem pro vi nominis optimum existimamus, sortiti sumus. In sacro Cardinalium collegio multos fuisse Hispanos commendatione dignos, non est obscurum. Alphonsum sancti Eustachii, & Joannem sancti Petri ad vincula, Cardinales ipsi Basileæ in Concilio vidimus, quorum ea morum gravitas, ea rerum agendarum circumspectio fuit, ut omnem ad se synodum traherent. Joanni nos in secretariatu operam exhibuimus. Hodie quoque tres Hispania Cardinales ha-

bet,

bet, Joannem sancti Sixti, Antonium Ilerdensem & alterum Joannem sancti Angeli, qui modo legatus apud Hungaros de traducendis contra Turcas copiis opus agat. Prioribus quasi duobus Theologicae sapientiae syderibus orbis Romanus illustratur. Tertium scientia juris nulli secundum putat. Verum Rex Alphonsus, ut ais, non ab Hispania laudem ducit, sed Hispaniam ipse illustrat. Is quancquam ita religiosus est, & divini cultus observator, ut scribis, non immemor tamen Evangelicae doctrinae post jejunia & orationes caeteraque pietatis opera, in quibus nonnunquam exercetur, servum se inutilem ait. Novissimis enim diebus cum convenisset eum Joannes Orator Apostolicus, ac de pace Tusciae secum ageret, inter alia sapienter dicta, *scio me*, inquit, *postquam regnare coepi, quam plurimos homines à modica fortuna ad magnas opes ac potentiam evexisse, qui postea benefacti immemores extiterunt. Ea vero res mihi minimè admirationi est, cum & ipse eodem ingratitude vitiolaborem. Nam quis plura ex Optimo Maximoque Deo, quam ego beneficia accepit, quia natus ex Regibus, amplissima regna hereditario jure sum consecutus. Nec minora mihi ipse armis comparavi. Pauci me Reges inter Christianos antecedunt. Ingenium mihi natura non obtusum dedit, memoriam non infirmam, corpus salubre, vitam longiorem ac morbis ferè inoffensam, opes mihi, deliciae, voluptates abunde suppetunt: literarum quoque nonnullam cognitionem adeptus sum. At ubi mea gratitudo? Quid ego aut facio, aut feci pro tot tantisque divina clementia in me muneribus. Intelligo me certe ingratum esse, eoque accusatione ac poena, quas ceteros promeruisse existimo, qui erga me ingrati sunt, tanto majori, quanto gravius est Deum quam hominem fallere. Verum si mihi vita contigerit, est animus, quod haectenus neglectum est, abundè prestare. Injurias enim, quas crudelissima gens Turcarum Jesu Christo verissimo & maximo Deo nostro nunc in Grecia, nunc in Asia quotidie infert, ultimum ire decrevimus, atque ad id jam naves, jam viros & arma comparavimus. Itaque nihil est, cur nos quae nunc tractantur Tuscia pacem, quovis pacto turbaturos existimes. Haec Rex, qui si promisso satis fecerit, salvatorem Christianae religioni ab Hispania missum, omnis Europa confitebitur.*

i. Interfuimus hoc anno dum haec fierent. Cæcus in capite mensæ affedit, grandævus, qui ante sedecim annos lumen se amisisse agebat. Ministrabat huic Rex, ac nobis audientibus interrogabat, an cæcitatem molestè ferret? Cui cæcus, nesciens Regem esse, qui secum loqueretur, nisi divina gratia esset adjumento, *Nemo*, inquit cæcus, vi-

F

vere

vere optaret, tanta est miseria cœcitat̄is, iis præsertim qui, aliquando lumen viderunt. Tum Rex: velles ne, inquit, ex hac vita migrare. Minime, inquit ille. Tum Rex: at si miser es, cur è miseria eripi nolis? Nescio, inquit cœcus, an moriens ad majorem miseriam hinc demigrem, nec quo vadam mihi certum est. Tunc unus ex purpuratis, an nescis, inquit, quòd piè viventi loca tibi priorum patebunt? Scio, inquit cœcus, tria esse loca, ad quæ dimissis corporibus animæ hominum deferuntur. Piorum animas in cœlum evolare, malorum inferna petere, iis verò, qui cum antè fuissent mali, tamen ante obitum sese recognovere, & dolentes pro malefactis prius obierunt, quàm pœnitentiam agerent, purgatorium locum ad eundem esse. Tum purpuratus, si hac credis & peccato abstines, cur mori nolis. Credo, inquit cœcus, bene morienti mihi bene eventurum. Sed quis est hic, qui bene sese moriturum sciat. Tum Rex: sapit, inquit, cœcus ex media Theologia sententiam profert. Audivit cœcus, Regem nominari, & quisnam Rex esset, Regem ipsum interrogavit. Tum rex, ego inquit, qui loquor tecum.

2. Allata erant Sigismundo Cæsari ex Hungaria aureorum, quadraginta millia. Cum jam ad vesperasceret, eaq̄ve in thalamo regio recondita fuere, cum cubitum isset, Cæsar dum cogitat in quemnam usum eam pecuniam convertat, somnus eum destituit. Tum ille excitatis cubiculariis, *ite*, inquit, *ocius consiliarios, ducesq̄, militum huc accersite*. Vocati proceres media nocte, trepidi (timebant enim, ne quid adversi accidisset) Imperatorem celeriter adeunt, & quæ causa sit tam repentinæ vocationis inquirunt. Imperator confestim aperta archa, inter eos, qui advenerant, pecunia distributa. *Ite*, inquit, *secure tranquilleque nobis dormire liceat. Nam quod mihi somnum ademerat, vobiscum exit*.

3. Quæsitum est inter nonnullos me audiente cum in omne hominum genus Alphonsus liberalem ac munificum sese ostenderit, cur solos Astrologos præteriret. Neque enim hujus scientiæ præceptores, sicut aliarum disciplinarum, magistros in ejus curia obversari videmus. Tunc unus qui magis scire videbatur *sydera*, inquit, *stultos regunt impelluntque. Sapientes astris imperant. Stultos ergo principes honorare Astrologos consequens est, non sapientes, inter quos nomen suum Alphonsus obtinet*. Tum alius Petrus de monte Ilicino, inquit, *non incelebratus Astrologus congregato apud Constantiam generali Christianorum Concilio, judicium de rebus futuris edidit. In quo & Sigismundum eo animo coronandum*

Ro-

Romæ, & Joannem Papam tertium & vicesimum, qui ad Concilium vocatus ierat, cum gloria rediturum asseruit. At cum magna Synodus Joannem summo pontificatu abdicasset, Sigismundus autem ingressu Italiae multis post annis abstinuisset, arguentibus plerisque Petrum, qui adeo manifestè mentitus esset, at mihi de duobus stultis, inquit ille, judicandum fuit, de quibus ne vera quidem profari Ptolemaeus potuisset.

4. At hoc ad gloriam non mediocrem Alphonso cessit, quod Fredericus imperator Romæ coronatus ad eum visendum venerit. Nam ille cum in Germaniam redisset, interrogantibus amicis apud Italos, quæ memoratu digna vidisset, *Alphonsum*, inquit, *omnium qui modo vivant Regum, & prudentissimum, & magnificentissimum*. Cumque aliqui non probarent, quod major dignitas ad minorem venisset; imo, ait, *ille ad majorem profectus. Nam etsi minor est Regis auctoritas quam Imperatoris. Alphonsus tamen Frederico major est.*

5. Parum fuerit Italiae pacem dedisse, nisi & datam conservârit.

6. Schadvienna oppidum est cum arce munitissima, per quod Australibus in Syriam iter est. Huic præfuit unus ex veteribus amicis Ernesti, qui Friderici Cæsaris pater fuit. Adierunt Fredericum aliquot successivè adolescentes, sibique præfecturam loci committi petierunt, quod qui illam teneret ætate ac viribus confectus esset. Ad quos Fredericus: *paternum amicum oppido, non amico oppidum commendamus*. Testamentum cum eonderet Dux quidam Slesiae, egregiam domum ædificari mandavit. In qua canes, qui utiles venationi fuissent, ob senectam & corporis debilitatem à suis relictis dominis usque ad mortem alerentur, designatis in eam rem nonnullis agris, ex quorum proventu sumptus suppeditaretur, nec voluntas ejus irrita fuit.

7. Jacobus Marchio Badensis ubi latrocinium in ditione sua commissum didicit, vocatis, iis qui damno affecti fuissent, tantum eos ex fisco suo accipere jussit, quanti esse, quæ amisissent, jurejurando affirmassent. Exinde latrones insecutus, apprehensos in Rotam sustulit. Id est supplicii genus apud Theutonicos formidabile. Atque ita brevi pacatissimam provinciam reddidit. Patris vestigia Carolus nobilissimus adolescens sequitur, cui nupta est Catharina soror Frederici Cæsaris.

8. Dux quidam Oppaviae uxori, quam ex Lituania acceperat,

obviam cum exisset, in comitatu illius adolescentem offendit forma egregium, robusto corpore, in plumis jacentem pensili curru adve-
ctum. Interrogavit quisnam esset? conjugis suæ fratrem, aut pro-
pinquum existimans. Responsum est ab iis, qui propius aderant: *apud
Lituanos more patrio nuptas, quæ nobiles quidem essent, unum pluresve concu-
binos pro viri facultatibus domi alere consuevisse, qui negligente marito one-
ra matrimonii subeat. Illumque sibi adductum fuisse, qui vices suas suppleat,
si quando, ut fit, vel morbo, vel alia quavis causa conjugi debitum persolvere
nequiret.* Voluit Dux laniandum canibus hominem objicere. Sed pro-
hibitus ab amicis in Lituaniam quam celerrimè redire eum iussit,
qua in provincia, ut ajunt, perpauca nuptæ à viris digrediuntur.

9. *Satis vici, inquit Sigismundus Imperator, qui hostes fugavit.*

10. Cum rogaretur Sigismundus Imperator quem virum regno
dignum aptumque existimaret? *Eum, inquit, quem neque secunda res
extollerent, neque adversa deprimerent.*

11. Cum gloriabundus quidam eqves coram Sigismundo, ur-
banos magistratus parvifaceret, tribunosque militum laudibus in cœ-
lum tolleret, *Tace, inquit, Thraso, nulla nobis militia opus esset, si suas
quique civitates, prætore, caterique magistratus moderate justeque guber-
narent.*

12. Senenses fortasse ramusculum ignari in Regis oculum de-
misere. Utinam nihil aliud Rex doleat quam Senensis populi dolorem,
ac metum. Verum Joannes Lyritanus cum dietim novis contumeli-
is civitatem nostram afficiat, accusare tamen eam apud Regem non
cessat.

Verum est, quod Satyricus ille ait:

Libertas pauperis hæc est,

Pulsatus rogat, & pugnis conscius adorat.

Ut liceat paucis cum dentibus inde reverti.

13. Literæ Casparis Schlikii ex Nurenberga missæ, cum in
manus Frederici Cæsaris venissent, quæ nonnullis Hungaris inscribe-
bantur, fuerunt, qui eas aperiendas dicerent, quod in iis aliquid pro-
ditionis scriptum esse putarent, quod sciri oporteret. Quibus Frede-
ricus,

ricus: *Cassarem ego & probum virum, & mei amantem existimo, si fallor, malo per sese error pateat, quam mea diligentia investigetur.*

14. Non mirum, si non putavit Alphonsus in regnis suis suo tempore, septem sapientes inveniri posse, quum ex omni Græcia & Asia, totoque penè orbe terrarum omnibus ætatibus vix totidem annotati sint.

15. In scholam Pragensem ingressus aliquando Carolus quartus Romanorum Imperator, cum disputantes liberalium artium magistros in horas quatuor audivisset, idque purpurati moleste ferrent, ac cœnæ tempus adesse dicerent; *mibi, inquit, tempus est minime. Nam cœna mea hac est.*

16. Cum beatos quispiam Fœneratores coram Sigismundo diceret, qui dormientes rem auferent; *& tu ergo miser, inquit Sigismundus, qui rem vigilando comminuis.*

17. Si desint Thraones, in vanum Gnathones clamitant.

18. Legerat illud Alphonsus, ut arbitror, quod non ignotus Poëta cecinit:

Dii majorum,

Umbris tenuem & sine pondere terram,

Spirantesque crocos, & in urna perpetuum ver,

*Qui præceptorem sancti volvere parentis
esse loco.*

Atque idcirco suo magistro vel poma, vel confectiones zaccareas ministravit.

19. Georgius Fistellus cum esset Doctor, à Sigismundo Cæsare equestris militiæ insignia suscepit. Exin cum Basiliensem Synodum adisset, consultante de rebus arduis Sigismundo, dubius an Doctoribus legum conjunctis in unum locum, aut se equitibus ab illis in alium separatis jungat, cumque tandem ad equites inclinaret, *stultis agis, inquit Sigismundus, qui literis militiam præfers. Nam ego milites mille una die fecerim, Doctorem mille annis non fecerim.*

20. Vitoldus Lituaniæ Dux plebem legi, legem principi subiectam esse oportere dicebat, adeoque differentem moribus & ha-

bitu à suis popularibus sese præbuit, ut illos tonderi edicto jufferit, sibi tanquam majestatis insigne barbam intonsam retinens. At cum id non succederet, nam Lituani vitam potius quam barbam parati erant amittere; caput ipse genasque rasit, capitalem poenam in eos comminatus, qui suo exemplo barbam aut comam deponerent.

21. Essent plerunq; principes, quam privati homines, uti Socrates, meliores, si Reges electio, non successio faceret.

22. Cum quæreret aliquis ex Thoma Sarzanensi, qui postea maximum pontificatum adeptus, Nicolaus quintus appellatus est, qualis esset Eugenius Papa quartus. At inquit, *hoc facile cognitum est, qualis familia est, talem & principem invenias.*

23. Austriales quoque qui accersitis Bohemis in Nova civitate Fredericum Cæsarem ex Italia redeuntem obsederunt, eo demum redacti sunt, ut victores ex victo pacem peterent, atque in eam rem auri sex millia nummum quotannis penderent.

24. Sub imperio foeminae cum esset Austria, defecerat enim virilis proles, hinc Hungarus, inde Bajoarius provinciam prædabatur, foeminae quæ contemnerent, svadebant amici, alterum ex hostibus virum acciperet, qui alterius contumeliam propulsaret. Quibus illa, *minime inimico nubam, Ottocarum ex Bohemia potius accersam, qui meo conjugio ditatus, & Bajoario & Hungaro vicem reddat. Neque enim natura fert, ut qui nobis nocent, iis beneficiamus.*

25. Sigismundus Imperator cum esset in Italia, audissetque patres Basileæ coactos Eugenium Papam summo Pontificatu deponere statuisse, quamvis podagra laboraret, itineri se commisit, tantaque celeritate advectus est, ut ante in Concilio sit visus, quam eò venturus audiretur. Neque enim bono principi tolerabile videbatur Ecclesiam, quam se authore ad consensionem & pacem Constantiensis synodus reduxisset, Basiliensis denuo rescinderet.

26. Consolatoriae super morte fratris ad te missæ literæ, magnum in te Regis amorem testantur, sed quem ille amet, si te non amet, qui eum, vel post facta victurum facis.

27. Interrogatus aliquando Fredericus Imperator, *quid homini optimum possit contingere*, respondit, *Bonus in hac vita exitus.* Quiloco moderatè ferrent, sapientes dicere Sigismundus solitus erat, qui promptissimè jocarentur ingeniosos.

Anno

28. Anno superiore Græcus ad Albertum Ducem venit, qui se Constantini Cæsaris à Turcis occisi Germanum diceret, quem cum exploratorem ille comperisset, quæcunqve in Germania pararentur, ad Turcas perferentem gladio percuti iussit. Carolus quartus Romanorum Imperator hominem, qui sibi necem parasset, ad se vocavit, eiqve aureos mille dono dedit, quibus nubilem filiam nuptui collocaret, illius se misereri dicens, cui filia natu grandior domi clausa esset. Homo gratias egit Regi, & ad conspiratores egressus, *nesciebam, inquit, Carolus qualis esset, nunc liberalem & clementem principem ferire nullo pacto possum.*

29. *Venatio*, inquit Albertus Imperator Ladislai pater, *exercitatio virilis, saltatio muliebris: Sequæ voluptate quavis alia carere posse, venatione non posse.*

30. Si quem sua sorte contentum esse decet, non est cur Alphonfus de fortunæ distributione queratur, qui trium Deorum imperia obtinet, Plutonis, Hispaniæ regna, Neptuni, Siciliam & alias insulas, Jovis, Italiam, quamvis sua virtus totius orbis imperium meruit.

31. Studiosum esse Alphonsum librisqve deditum, nemo dubitat, qui cum versetur, neqve enim sermo ullus ejus est, qui non doctrinam redoleat. Nuper rogabamus eum, ne Tusciam bello perire fineret, qui se pacis Regem inscriberet. Tum ille *Cassandram*, inquit, *divinandi arte & cognitione futuri donaverat Apollo. Id factum, in Concilio Deorum damnatum, qui futura providere mortalibus inhiberent. At cum revocare divinum donum nefas ducerent, statutum est, ne quis Cassandra prophetanti fidem haberet. Eodem modo quamvis pacificum me Regem appellem, mihi credit nemo.*

32. Inter eos, qui mendacissimi sunt, adde si placet, & qui militassent multum, Joannes Hunnelburgensis non incelebratus medicus, jubente aliquando Sigismundo Imperatore secedere paululum omneis, qui Comanum nescirent. Nam cum Comanis ei res erat, quid sunt Hungariæ populi, non paruit imperio. Interrogantiqve Cæsari cur non exiisset, *quia solos*, inquit, *abire iussisti, qui Comanum ignorent, quæ iussio haud quaquam me comprehendit. Nam mentiri ac furari, quod est Comanorum proprium, nemo æque ignorat, atqve ego calleo.*

33. Deniqve divinæ legis mandata sub magna nobis mercede commendata sunt. At si unum fregeris, cuncta fregeris.

34. Qua-

34. Quatorupus, qui apud Moravos ultimus regnavit, cum se absente regiam conflagrasse didicisset, interrogavit nuncium, *an cella vinaria salva esset*, eoqve respondente absumptis cæteris illam intactam igni superfuisse, & nos, inquit, *igitur salvi ac lati sumus.*

35. Quemadmodum superi amari & timeri volunt, ita & Reges, ait Sigismundus: neqve enim bene ames, nisi timeas.

36. Vellem Alphonsi arte atqve diligentia non solum cives, sed milites quoqve ingenio malo pravoqve bonos & emendatos reddi. Sed militia, ut mihi videtur, sentina vitiorum est, quæ nulla virtutis indicamenta suscipiat. Alphonsum verò cum omnibus ingenio, doctrina, virtute, arte, sapientia non solum contendisse, sed eos etiam vicisse dixerim, natus, ut mihi videtur, ad omnia quæcunqve aggredi statuat.

37. In terra Austria cum obiisset unus ex primoribus annos natus tres & nonaginta, qui vitam inter voluptates illecebrasq; nulla unquam valetudine offensam duxisset, ignotaqve illi omnis calamitas, omnis mœstitia fuisset, idqve Frederico Cæsari narraretur, & hinc, inquit, *illi immortales animas censere licet. Namque si Deus est, qui hunc mundum gubernat, ut Philosophi & Theologi docent, eumq; justum esse nemo negat, profecto alia loca sunt, ad quæ post mortem anima migrant, ibiqve pro factis aut mercedem aut pœnam accipiunt. Nam hic bonis sua premia, neqve malis sua supplicia reddi videmus.*

38. Gallus medicus litem, cui patrocinetur, iniquam facit. Bellum, cui se immiscet Hildebrandus, injustum, quod Picininus suscipit, injustum atqve impium.

39. Joannes de monte Damarum natione Svevus, *sit mihi*, inquit, *actus aliquis, in quo perpetuo degam: opulentum quempiam mercatorem, ut apud Florentinos esse aliquos ajunt, fugientem, admota tergo lancea quasi jamjam capiam, insequi velim.* Sic enim sequitur sua quemqve voluptas, ut ait Poëtarum Latinorum maximus. At dulce ocium, & privatae vitæ quies interdicta principibus, neqve Diocletiano ad hortos redacto aspiravit fortuna.

40. Interrogatus Fredericus Imperator, quoniam sibi charissimi essent, *qui me*, inquit, *non magis quam Deum timent.*

41. Jurasse Fredericum nunquam comperi, nisi cum in civitate Aqvensi apud Belgas, & cum Romæ coronatus esset, idqve juramen-

ramentum constantissime tenuit. Cum enim jurejurando promississet, quæ bona possideret imperium nullatenus alienaturum, & modo hoc, modo illud ex eo peteretur, maluit avarus negando, quam concedendo perjurus videri. Eamque ob causam petenti Borsio Marchioni Escensi Ducatum Mutinæ & Regii, tamdiu restitit, donec monstratum est, eundem Ducatum, qui sub annuo tributo concederetur, lucri magis quam alienationis speciem habere, præsertim cum Mutina ac Regium in potestate sua non essent, quam rem nos ei potissimè suavisimus.

42. Auri nummum centum millia civis quidam Pragensis recepto chirographo, Carolo quarto Imperatori mutuo dedit, eumque postridie ad prandium invitavit, convocatis aliquot Regulis convivium more Bohemiæ splendidissimum apparavit. Cum verò potioni & caseo, ut illi consueverunt, locus esset, neque enim saccharis confectionibus utuntur, chirographum in catino aureo jussit adferri, admirantibus convivis, & quid hoc sibi vellet, quærentibus, *cætera*, inquit, *fercula Cæsar communia tibi cum hisce optimatibus fuere, hoc tui socius erit. Nam aurum, quod mutuavi, nudius tertius tibi dono, omneque debitum remitto.*

43. Ignis, quem sacrum vocant, digitum pedis Sigismundi Cæsaris exurebat. Et ne altius serperet, timebatur. Medici abscindendum digitum suasere, paruit Imperator & quasi alius inscideretur, ita immotus, chirurgici ferrum inspectavit, & pertulit.

44. Bohemi, apud quos multa plana, raras fossas invenias, equitatum peditatumque omnem intra currus claudunt, in curribus verò quasi moenibus armatos collocant, qui missilibus hostem arceant. Cum prælium committitur, ex curribus quasi duo cornua efficiunt, eaque pro multitudine pugnatorum & loci necessitate explicant, retroque & à lateribus tecti in fronte pugnant, interea paulatim aurigæ procedunt, hostiumque acies circumvenire atque includere conantur. Quo facto haud dubie victoriam parant, cum hostes undique feriantur. Est quoque plaustrorum compages ea arte composita, ut ad Imperatoris jussum, qua velit, & quando velit, aperiatur, sive ad fugam, sive ad insequendos hostes ratio postulaverit.

45. Quamvis amici culpa solutum se foedere Alphonsus dicere posset, memor tamen suæ constantiæ & accepti beneficii, ratas es-

G

se pa-

se pactiones voluit, quæ exciderant. Idem & nunc erga se facturum Regem Senenses sperant. Etsi enim ea non Senensium est, quæ Philippo fuit, erga Regem beneficentia, est tamen Regis erga Senenses illa, quæ fuit in Philippum, constantia. Propterea si foedus quoquomodo à Senensibus violatum reperiatur, quod minimè credimus, haud quaquam malitia ulla, sed ignorantia fortassis ejus rei causa fuerit.

46. Qualis fuerit Alphonfus juvenis, ipsa nunc ætas major ostendit, quem sæpe veloci insidentem eqvo persequi feras, ac nunc apros nunc cervos jaculari vidimus, suaque manu sternere. *Quæ opera* in tanto Rege strenuitatis magis quam prudentiæ censemus. Nam vitam, in qua tot populorum vita consistit, sine magna causa periculis objectari nolim.

FINIS LIBRI QVARTI.

In orationem pro suscipiendo in Turcas bello.

Ratio magnanimo Rege atque ipso Alphonso digna, digitus Dei hic est. Neque enim hæc verba, hos sensus, hanc denique mentem, nisi sancti spiritus ministravit. Exiit hæc oratio, exiit & ad nos, usque in Germaniam delata est. Non potest dictum indictum esse. Belli Rex tria in se magni beneficia Dei commemorat, qui non belua, sed homo rationis capax ab eo sit creatus. Nec qualiscunque homo, sed Christianus homo. Nec qualiscunque Christianus, sed Christianus rex, reddere illud modestia vetuit, quod non qualiscunque Rex à Deo creatus est, sed Regum, quos habet Europa, est potentissimus & sapientissimus, quod nostro seculo inauditum est, Rex atque Philosophus. Verum quoniam honestum & laudabile est hoc promississe, si perficiatur; ita & turpe & vituperabile fuerit, si negligantur. Ad tantam verò rem exequendâ, necessaria est Hetruriæ pax, quæ cum perturbata sit, totam Italiam suspen-

sam

fam tenet. Hujus pacandæ potestas atqve arbitrium penes Alphonsum esse, nemo dubitat. Svade igitur Antoni, svadete omnes, quibus apertè sunt Regis aures, ut relicto Picinino pacem Tusciæ restituat. Sic enim assumptis in Turcas armis, Christianum nomen, ut est ab eo vulgatum, & tueri & amplificare poterit.

In triumphum Alphonsi.

Cum redierit Alphonfus subactis Turcis, liberata Græcia & spolia illa cruenta, nefandiqve Mahumeti caput retulerit; ò qualem ei currum apparabit Italia! quales gratias aget Ecclesia, quæ festa omnis Christiana societas agitabit! Convenient Romam Septentrionis & Occidentis Reges, redeuntemqve magnum Imperatorem Christianæ Reipublicæ salutabunt. Cardinales cunctiqve Præsules Ecclesiarum, & Magistratus urbis, longo extra mœnia intervallo sacra ferentes obviam ibunt. Nivei stabunt ad frena Quirites, sternetur purpura & ostro, quæcunq; ab eo terra calcanda fuerit. Matronæ nobiles, virginesqve rosas & lilia è tectis in eum spargent, & variarum ferta florum sacro capiti annectent. Ipse curru sublimis aureos in plebem nummos jacet, quocunqve in foro, quocunq; in trivio substiterit, novas ludorum facies offendet, acclamabitq; omnis populus victori vitam & gloriam. Atq; ita triumphans non in Capitolium falsiqve Iovis ædem, sed in Apostolorum principis beati Petri Basilicam deducetur. Ibiqve maximum sacerdotem Calixtum tertium verum Christi vicarium, & regni æterni claves tenentem inveniens, largam ab eo benedictionem accipiens, amplexus atqve deosculatus grandævum patrem, secum in penitiorem palatii partem secedet, ubi & de recenti victoria, & de rebus Hispanicis longos inter sese sermones habebunt. Tunc tua Antoni musa quasi ab inferis resurget, & tu quidem poëmata compones. Bartholomæus Factius historias scribet, mortalemqve Regem immortalitati donabit. Nos quoque, si quid strepere inter cygnos corvis licet, aliquid seorsim inveniemus, quod de tanto Rege posteris refera-

feramus. Hæc habuimus Antoni, quæ per otium Neapolitanum ad
dicteria tua adjiceremus. Tu vale & boni consule. Ex Neapoli
decimo Calend. Majas. Anno ab incarnatione Salvatoris Christi
M. C. CCC. LVI.

Ad Alphonsum Arragoniæ Regem, Æneæ Senensis Episcopi Oratio.

MOdestius fortasse fuerit Rex maxime ac piissime, audito
Joanne Solerto Apostolico legato patre optimo & do-
ctissimo, divina re diutius protracta, fugiente jam die, nos
tacere quam loqui. Sed cogimur accepti beneficii ma-
gnitudine, ne omnino silentes hujus diei solennitatem
prætereamus, in qua pacem sapienti ac divino consilio tuo perfectam
vulgari jussisti. Quare non urbi nostræ solum, verum Hetruriæ ac to-
ti Italiæ, imò vero universæ reipublicæ Christianæ salutem hodie par-
tam videmus. Etenim quamvis hoc bello, quod modo extinctum est,
solus ager Senensis vastari videretur, ejus tamen veneni labes longè
lateqve totam Italiam inficiebat. Neqve Laudensi pace, neqve altera
coram te habita, in hac urbe Christiano populo satis consultum erat,
cum sedato uno tumultu mox alter oriretur, atqve in morem ser-
pentis Hydræ nova indies belli capita succrescerent. At concordia,
quæ nunc dictante te composita est, omnem contentionis nostræ ra-
dicem prorsus extirpat. Nullam Italiæ provinciolum, aut inquietam
aut insecurem relinquit. Nulli jus suum aufert, nullum lædit, nullum
excludit. Hæc igitur vera pax est, & quæ prioribus illis de pace tra-
ctatibus solidum signum, sive ut ajunt, sigillum apponit. Hæc con-
cordia Christianis quidem vera quies, Turcis autem, ut mihi persua-
deo, extremum exitium erit. Nam quantum discordia nostra extulit
illos, tamen consensus noster deprimet atqve dejiciet. Quippe, ut
audient Hungari, Rasciani, Valachi, Albani, Græciqve omneis pa-
catam

catam atque concordem Italiam esse, invictis animis Turcarum arma sustinebunt: exin Fridericus Imperator Augustus invictissimus, qui etiam te ad hanc concordiam adhortatus est cum suis Teutonibus Martiali que gente Galli quoque feroces, & alii trans Alpes fideles populi jamjam tempus adesse fatebuntur, quo se bello contra Turcas accingant. Nam quamvis anno superiore sancta sedes Apostolica legatos mitteret, decimas exigeret, indulgentias elargiretur, naves construeret, tua quoque Majestas cruce signata multa & magna in hostes fidei minaretur; nemo tamen credidit expeditioni locum fore, cum vicina Romanæ curiæ atque in ipsis penè urbis foribus belli tempestas grassaretur. At nunc extirpatis funditus dissensionibus Italiæ è radicibus, quid aliud expectemus, quam te classe maxima ac potentissima, ut dicere soles, quingentis velis instructa, Orientem petere, ignominiam Deo & Salvatori nostro illatam vindicare. Rem videor fortasse difficili atque impossibili similem polliceri. Verum qui te hisce comparant, quique tuas vires, & quæ tibi duo magnanimi Reges, alter Castellæ, alter Portugalliæ ministrare promittunt auxilia, metiuntur, nihil me supra modum sperare fatentur. Age igitur Rex inclyte, tibi, Calixto que summo Pontifici hæc laus servata est, qua religionem Christianam undique conculcatam, ac fermè deletam in pristinam gloriam restituatis. Nam vetus ille Oriens, qui nobis olim veræ fidei lumen infudit, nunc ab Occidente lucem ac salutem expectat.

Legimus Christianos Imperatores & Pontifices maximos ab Hispania missos sæpe Catholicæ fidei magnifice ac salubriter consuluisse. Theodosius, Damasus, atque alios, ætas nostra sub Calixto tertio divinitus dato Pontifice, ac sub Alphonso Rege sapientissimo atque incomparabili utroque Hispano, Orientalia regna rursus ad Christum verum, & singularem Deum reditura esse confidit. Cui Rex pulcherrimum hodie tua sublimitas initium dedit, quæ cunctas Italiæ lites unico pacis arbitramento sedavit. Cujus facti gratia non est oratio nostra, quæ beatissimi patris tui Calixti susceptam consolationem ac lætitiā explicare possit, aut in medium proferre, quibus te honoribus sua pietas, & omnis Ecclesia cumulare decrevit. Senenses vero à te saluberrima pace donati, ac magnifice conservati, nullo unquam tempore hujus diei memoriam obliterabunt. Gratisima est enim nostra respubl. quæ quamvis aliquando pro sua tenuitate iis, qui

AK 71 n 5997

54

ÆNEÆ SILV. COMMENT. LIB. IV.

sibi benefaciunt, vicem reddere nequit, animum tamen semper obnoxium ac tribuendi cupidum retinet. Videntur adhuc in templo nostro majores equestris eorum statuae, qui ante aliquot secula civitati nostrae bene consuluerunt. Manfredi, qui ex hoc regno laboranti populo nostro opem tulit, aeterna memoria apud nos est. Bonifacius nonus hujus urbis alumnus, qui urbi nostrae non defuit, magna in necessitate quasi Numen aliquod apud nos habetur. Galeatii ac Philippi Mariarum Longobardorum Ducum, qui majores nostros in maximis saepe discriminibus adjuverunt, nomina in civitate nostra immortalia perseverant. Ob memoriam sanctissimi Calixti nostri, qui ut nobis periculum demeret, periculum ipsi subirent, non recusavit. Aedem construere Magistratus nostri decreverunt, in qua sibi quotannis sacrificetur. Et tibi ergo Alphonse; aevi nostri gloria, & nato tuo inclyto Calabriae Duci Ferdinando, & liberis ejus, & omni tuae posteritati Senenses universi, dum stabunt urbis moenia, hanc hodiernam pacem, id est, salutem & libertatem suam gratissimis animis imputabunt, tumque erit apud eos indelebile nomen. Mercedem vero tam pii, tam necessarii, tam fructuosi operis, reddat tibi divina miseratio.

COMMENTARIORUM ÆNEÆ SYLVII
EPISCOPI SENENSIS FINIS.

nc

1017

ULB Halle
002 274 23X

3

4
bensa sunt
Græcia simul
ora de uno
tantus prin
ad consecra
tibi materia
elegantiores
redeam, u
annotabo p
quod meum
se ac legisse
cum per sing
mentum.

dignius opprim
periculo subve
reddere tutos

2. In
monium mulie
die festo in pro
ralibus, nudi e
Si quem poenæ
rentinus qui sæ
subire quam da
pallio contectu

In p

LIB. I.

riens modo, sed
men & illustri
lix tu igitur, cui
lphonsus, qui te
Nam neque
illi scriptorem
rum ego ut eò
tenebo morem,
nda sint, vel
ne librum vidis
ximè judicabis,
videris esse com-

Libri.

quanto gravior Ro
t quanto difficilius
sophari.

esse & Senenses
ferre, quantò in
ntibus etiam cum
os vel solo verbo

, qui extra matri
cerdotis imperio
& retentis foemo
manu gestantes.
anus quidam Flo
sus deprehensus,
ecclesiam longo
foeminarumque
deposito,

